

Organska poljoprivreda

Organska poljoprivreda u Srbiji 2012

giz

Objavljeno od strane:

Nacionalna asocijacija za organsku
proizvodnju "Serbia Organica"

Uz podršku:

Deutsche Gesellschaft für
Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH
Economic Development Program ACCESS

Autori:

Ulrich März, AFC Bonn
Tobias Stolz, GIZ Belgrade
Marija Kalentić, GIZ Belgrade
Nada Mišković, Serbia Organica

Januar, 2012. godine

Organska proizvodnja u Srbiji

2012

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад
631.147(497.11)"2012"

ORGANSKA poljoprivreda u Srbiji 2012. / [authors Ulrich
März ... et al.]. - Beograd : Serbia Organica, 2011
(Zemun : Zemunplast 54 str. : ilustr. ; 21 cm

Tiraž 700. - Napomene i bibliografske reference uz tekst
ISBN 978-86-87737-42-6

1. Мерц, Урлих
а) Органска пољопривреда - Србија - 2012
COBISS.SR-ID 268237319

	Strana
Predgovor	1
Sažetak	4
1 Kontekst	5
2 Sektor organske proizvodnje: učesnici i aktivnosti	8
2.1 Proizvodna struktura i tržišna vrednost	8
2.2 Proizvođač organskih proizvoda	10
2.3 Industrija prerade organske hrane	14
2.4 Lanci vrednosti i stvaranje vrednosti	16
2.5 Istraživanje i razvoj u poljoprivredi, savetodavne usluge i status znanja u industriji	17
3 Politika vlade prema sektoru	20
3.1 Nacionalni program ruralnog razvoja od 2011. do 2013. godine	20
3.2 Nacionalni akcioni plan razvoja organske proizvodnje u Srbiji	22
3.3 Finansijska podrška za sektor organske proizvodnje	23
4 Tržište i trgovina	24
4.1 Lokalno tržište za organske proizvode	24
4.2 Međunarodno tržište relevantno za organsku proizvodnju iz Srbije	28
4.2.1 Trendovi i okvirni uslovi	28
4.2.2 Prilike za plasiranje proizvoda u Nemačkoj i u drugim zemljama Evropske unije	29
5 Dostizanje relevantnih EU standarda	33
5.1 Zakonodavni okvir Evropske unije	33
5.2 Zakonodavni okvir za organsku proizvodnju u Srbiji	35
6 Prethodni trendovi i budući razvoj u pogledu investicija	36
6.1 Tržišni potencijal za proizvođače iz Srbije	36
6.2 Tržišni potencijal za investitore iz Evrope	38
6.3 Identifikacija potencijala i potreba sektora	39
7 Izazovi i put unapred	41
Serbia Organica-Nacionalna asocijacija za organsku proizvodnju	43
ACCESS- program za razvoj privatnog sektora u Srbiji	44

1. Poslovna udruženja i nacionalne NVO aktivne u sektoru organske proizvodnje	7
2. Površine prema vrsti organske biljne proizvodnje u 2010. godini	8
3. Profil proizvođača koji se bavi organskom proizvodnjom	12
4. Kompanije koje se bave preradom organskih proizvoda	15
5. Istaknute institucije u vezi sa poljoprivredom	19
6. Ciljevi Nacionalnog programa ruralnog razvoja od 2011. do 2013. godine	20
7. Nacionalne institucije i ministarstva relevantna za agrarnu politiku i ruralni razvoj	21
8. Ciljevi Nacionalnog akcionog plana razvoja organske proizvodnje u Srbiji, 2011. godina	22
9. Tipična cenovna elastičnost i elastičnost prihoda za konvencionalne i organske prehrambene proizvode	25
10. Trgovci, uvoznici, distributeri i supermarketi uključeni u sektor organske proizvodnje, 2010. godina	27
11. Zastupljenost na tržištu određenih organskih proizvoda u nekim evropskim zemljama (% od ukupne vrednosti prodatih proizvoda), 2008. godina	30
12. Organski proizvodi iz Srbije sa značajnim tržišnim potencijalom u EU	32
13. SWOT analiza sektora organske proizvodnje u Srbiji	40

SPISAK GRAFIKA

1. Površine prema vrsti višegodišnjih biljnih kultura u organskoj proizvodnji u 2010. godini	9
2. Površine prema vrsti jednogodišnjih biljnih kultura u organskoj proizvodnji u 2010. godini	9
3. Struktura organske biljne proizvodnje u 2010. godini	10
4. Distribucija veličine poljoprivrednih gazdinstava	10
5. Vrste uzgajanih biljnih kultura	11
6. Oprema i mehanizacija i izvori nabavke	11
7. Lanac vrednosti u organskoj proizvodnji u Srbiji- slučaj soka od jabuke	16
8. Razvoj BDP-a Srbije po glavi stanovnika	24
9. Razvijanje indeksa cena hrane u Srbiji	24

SKRAĆENICE I AKRONIMI

ADA	Austrijska agencija za razvoj
BDP	Bruto domaći proizvod
Bsc	Diplomac
CAP	Zajednička poljoprivredna politika Evropske unije
CEFTA	Sporazum o slobodnoj trgovini u centralnoj Evropi
EBIT	Dohodak pre odbijanja kamate i poreza
EC	Evropska komisija
EU	Evropska unija
FAO	Organizacija Ujedinjenih nacija za hranu i poljoprivredu
FDI	Strane direktne investicije
GAP	Dobra poljoprivredna praksa
GIZ	Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju
GM	Genetski modifikovano
HACCP	Analiza opasnosti i kritične kontrolne tačke
IFOAM	Međunarodna federacija za organsku poljoprivredu
MMF	Međunarodni monetarni fond
IPA	Instrument za pretpristupanje
IPARD	Instrument za pretpristupanje i ruralni razvoj
ISO	Međunarodna organizacija za standardizaciju
KfW	Kreditanstalt für Wiederaufbau
MPTŠV	Ministarstvo poljoprivrede, trgovine, šumarstva i vodoprivrede
NASO	Nacionalna asocijacija za organsku proizvodnju „Serbia Organica“
NVO	Nevladina organizacija
NPRR	Nacionalni program ruralnog razvoja od 2011. do 2013. godine
OECD	Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj
R&D	Istraživanje i razvoj
SSP	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
SDC	Švajcarska korporacija za razvoj
SIEPA	Agencija za strana ulaganja i promociju izvoza Republike Srbije
SME	Mala i srednja preduzeća
USAID	Američka agencija za međunarodni razvoj
USDA	Odeljenje za poljoprivredu Sjedinjenih Američkih Država
SZO	Svetska zdravstvena organizacija
STO	Svetska trgovinska organizacija

PREDGOVOR

Nada Mišković,

Nacionalna asocijacija za organsku
proizvodnju, Predsednik

Dragi prijatelji,

Velika mi je čast što mogu da predstavim drugu po redu publikaciju o organskoj proizvodnji u Srbiji.

Jedna uspešna, radna godina se završila. Novi zakon i podzakonski akt su stupili na snagu, nadležni organ za organsku proizvodnju je počeo sa radom, proizvođači organske hrane iz Srbije su uspešno izlagali na Biofah sajmu u Nemačkoj kao i na našem Novosadskom sajmu, ustanovljena je stalna pijaca organskih proizvoda u Beogradu itd. Sve ovo rezultira stvaranjem uslova za ozbiljan razvoj i rast organske proizvodnje.

Za mene lično, najveći uspeh u 2011. godini je uvođenje predmeta „organska proizvodnja“ u 33 škole koje imaju smer poljoprivredni tehničar. Predmet je uveden septembra meseca 2011. godine. To znači da će svake godine preko 4.000 mladih poljoprivrednika moći da usvoji i primeni znanja o organskoj proizvodnji koja predstavlja jedan od najperspektivnijih setora poljoprivrede.

Činjenica da u Srbiji ima preko 700.000 proizvođača, sa prosečnim poljoprivrednim gazdinstvom od 3,4 ha zemlje i 2 krave, predstavlja otežavajuću okolnost za razvoj intenzivne, konvencionalne poljoprivrede, ali u isto vreme, može da bude veliki potencijal za razvoj organske proizvodnje. Komparativne prednosti organske proizvodnje, a posebno prerade organskih proizvoda, stvaraju veliku šansu za razvoj Srbije.

Potencijal i šanse postoje i budimo mudri i radni i zakoračimo ka jednoj lepšoj budućnosti, a to je zdrava, zelena i bogata Srbija.

PREDGOVOR

Tobias Stolz

GIZ/ACCESS Vođa programa

Već duži niz godina Srbija preduzima velike napore da modernizuje sopstvenu ekonomiju i pridruži se Svetskoj trgovinskoj organizaciji (STO) i Evropskoj uniji (EU). Različite mere podrške daju pozitivne rezultate, a imenovanje Srbije kao kandidata za članstvo u EU se očekuje u najbližoj budućnosti. U ovom smislu, sektor poljoprivrede u Srbiji je oblast koja zahteva značajna prilagođavanja standardima EU. Zajednička poljoprivredna politika Evropske unije (CAP) reguliše tržišta i mehanizme za mnoge poljoprivredne proizvode, a integracija srpske poljoprivrede u CAP predstavlja mnogostruki izazov.

Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju (GIZ) kroz razne programe pruža podršku Srbiji, u modernizaciji njenog ekonomskog sistema i ispunjavanju kriterijuma postavljenih od strane Evropske komisije (EC). Poljoprivreda i prehrambena industrija su oduvek bili u osnovi GIZ programa i u proteklih deset godina Nemačka je pokrenula mnogo inicijativa radi pomoći razvoju ovog sektora. Iako konvencionalna poljoprivreda i dalje predstavlja oslonac agro-industrijskom sektoru u svim evropskim zemljama, organska poljoprivreda postaje njen sve važniji deo. Ovo nije rezultat samo povećane osetljivosti potrošača prema pitanjima životne sredine ili državnih strategija usmerenih na razvoj organske proizvodnje, već se radi o tome da je industrija opazila razvoj velikog i izuzetno profitabilnog sektora.

Širom sveta, tržišta organske hrane su vođena istim ekonomskim principima kao i sve ostale grane industrije. Promet organskih proizvoda u Evropi je dostigao sumu od blizu 20 milijardi evra i godišnju stopu rasta od blizu 10%. Tražnja raste mnogo brže nego domaća proizvodnja. Upravo ovaj trend može biti šansa da se potencijali organske proizvodnje iskoriste kao izvozne mogućnosti. Sa svojim bogatim poljoprivrednim zemljištem i svojom dugom tradicijom u oblasti poljoprivrede i prehrambene industrije, Srbija može očekivati transformisanje ovih prednosti u izvozne mogućnosti, ali i razvoj domaćeg tržišta.

Nacionalni akcioni plan razvoja organske proizvodnje u Srbiji pokazuje da u Srbiji jača svest o potencijalima koje zemlja ima u pogledu organske proizvodnje, što je rezultiralo kreiranjem neophodnog okvira kako bi se ove mogućnosti pretvorile u realnost. GIZ daje podršku razvoju Nacionalnog akcionog plana i pomaže Srbiji u smanjenju ograničenja koja otežavaju razvoj agrarnog sektora, a posebno podsektora organske proizvodnje.

Ova publikacija pruža sveobuhvatan pregled trenutnog stanja u organskoj primarnoj proizvodnji, preradi i marketingu u Srbiji. Namijenjena je postojećim i potencijalnim učesnicima u ovom sektoru i očekuje se da podstakne diskusiju i interesovanje za razvoj organske proizvodnje u Srbiji.

Beograd, januar 2012. godine

SAŽETAK

Ova studija opisuje trenutni status organske proizvodnje u Srbiji i ispituje sektor u kontekstu istorijskih razvoja, budućih izazova i prilika. Prvi koraci ka razvoju organske proizvodnje se vezuju za 1990. godinu, kada je nevladina organizacija (NVO) Terra's uspostavila promotivnu mrežu kojoj su pristupili proizvođači i tehničko i akademsko osoblje uključeno u proizvodnju organske hrane. Dvadeset godina kasnije, koristeći podršku mnogih domaćih i međunarodnih institucija, ministarstava, tehničkih organizacija i investitora, sektor organske proizvodnje u Srbiji je dostigao respektabilnu osnovu:

- Nekoliko udruženja sistematski razvija i promoviše sektor organske proizvodnje;
- Vladine institucije, predvođene Ministarstvom poljoprivrede, trgovine, šumarstva i vodoprivrede, prate sektor i vode računa o njegovim potrebama;
- Oko 20 instituta, fakulteta, ustanova za istraživanje i razvoj i srodnih tela pomažu u stvaranju i propagiranju najadekvatnijeg sistema proizvodnje;
- Više od osam kontrolnih organizacija koje rade u oblasti kontrole i sertifikacije u organskoj proizvodnji, nadležno je za poštovanje domaćih i međunarodnih propisa na osnovu kojih se izdaje sertifikat za organski proizvod.

Ipak, u okviru konteksta modernizacije ekonomije, a posebno poljoprivrede

i potrebe da se ovaj sektor oblikuje na takav način da se sam može integrisati u okvir CAP, organska proizvodnja ne postiže zadovoljavajući razvoj. Na više od 8.000 hektara obradivog zemljišta se stvara dobit od oko 25 miliona evra i to najviše zahvaljujući proizvodnji voća i povrća, a potom i žitarica i uljarica. Veći deo ovih proizvoda se izvozi, naročito u EU jer je domaće tržište slabo razvijeno usled nedovoljne kupovne moći potrošača. Potražnja za organskim proizvodima postoji u mnogim zemljama i Srbija ima izuzetne ekološke, klimatske i tehničke uslove da, pored tradicionalnog jagodastog i ostalog voća, proizvodi žitarice i uljarice iz organske proizvodnje koje su veoma tražene na međunarodnom tržištu. Međutim, gazdinstvima koja se bave organskom proizvodnjom je potrebna pomoć pri nabavci odgovarajuće mehanizacije, drugih tehničkih sredstava i kapitala, kako bi podigli proizvodnu efikasnost do nivoa koji im obezbeđuje konkurentnost na nacionalnom, regionalnom i tržištu EU. Stoga je korišćenje Instrumenata za pretpristupanje i ruralni razvoj (IPARD) glavna šansa za sektor organske proizvodnje u Srbiji. Investicionom podrškom od strane IPARD-a i proizvođači i prerađivači mogu započeti sa podizanjem efikasnosti proizvodnje i postepenim jačanjem uloge svoje zemlje u sektoru organske proizvodnje Evrope, istovremeno održavajući njene postojeće prednosti: nezagađeno zemljište, ugledne ustanove za istraživanje, razvoj i obrazovanje, bliskost sa određenim tržištima i duga tradicija uzgajanja i prerade izuzetno traženih proizvoda (jagodastog i ostalog voća, žitarica i uljarica).

1 KONTEKST

Razvoj sektora organske proizvodnje u Srbiji započeo je 1990. godine, osnivanjem udruženja Terra's u opštini Subotica. Ova NVO je svoje postojanje započela kao deo Otvorenog univerziteta Subotica i kao svoje članove imala je predstavnike Univerziteta u Novom Sadu. Organizacija Terra's je sprovedla veliki broj kampanja sa ciljem promovisanja organske proizvodnje u skladu sa standardima Međunarodne federacije za organsku poljoprivredu (IFOAM). Postala je član ove organizacije 1992. godine, a 1997. godine je bila domaćin IFOAM konferencije o organskoj proizvodnji zemalja centralno-istočne Evrope. Organizacija Terra's je ostala pokretačka snaga razvoja organske proizvodnje u Srbiji, dok su formalne i neformalne grupe koje promovišu ovu oblast počele da se pojavljuju i u drugim delovima zemlje. U vreme Federalne Republike Jugoslavije donet je i prvi Zakon o organskoj proizvodnji u Srbiji. Nakon uspostavljanja nove vlade 2000. godine, počele su da pristižu strane investicije, sa kupcima, projektima i donatorima, što je stvorilo priliku za unapređenje znanja i izvoznih mogućnosti. Avalon iz Holandije, SIDA iz Švedske i Diaconia iz Nemačke, bile su prve strane organizacije koje su regionalnim projektima promovisale organsku proizvodnju u Srbiji. GIZ je 2003. godine pružio podršku organizaciji Terra's u uspostavljanju saradnje sa nemačkom kontrolnom organizacijom BCS, time postavljajući temelje za nastajanje prve kontrolne orga-

nizacije u Srbiji. Ove međunarodne organizacije su prepoznale potencijal organske proizvodnje u Srbiji i olakšale su formiranje novih udruženja koja se bave organskom proizvodnjom, prvenstveno na lokalnom i regionalnom nivou. Takođe, nekoliko kompanija je počelo da radi na organskoj proizvodnji okrenutoj izvozu. GIZ je 2004. godine podržao prvo učešće srpskih trgovaca i prerađivačkih kompanija na Biofach međunarodnom sajmu u Nirnbergu, u Nemačkoj. Zajedno sa Zelenom mrežom Vojvodine, organizacija Terra's je započela razvoj lokalnog tržišta što je rezultiralo održavanjem prvog Biofesta u Subotici 2005. godine. U narednim godinama, pored GIZ-a, SIPPO iz Švajcarske, Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID) i Ministarstvo poljoprivrede, trgovine, šumarstva i vodoprivrede (MPTŠV), takođe su podržali učešće srpskih proizvođača i poslovnih ljudi na Biofach sajmu. MPTŠV se 2006. godine pridružilo Mreži za organsku proizvodnju Mediterana i ubrzo nakon toga je usledio međunarodni projekat o organskoj proizvodnji koga je finansirala EU i razne zemlje Mediterana.

Tokom 2007. i 2008. godine donatori su, kroz razne projekte, nastavili sa podrškom razvoju sektora organske proizvodnje. Austrijska agencija za razvoj (ADA) je svoje aktivnosti fokusirala na regionalni razvoj ruralnih sredina u Vojvodini i Sandžaku, time pokušavajući da spoji organsku

proizvodnju malog obima sa razvojem zajednice i lokalnom preradom poljoprivrednih sirovina. Švajcarska korporacija za razvoj (SDC) se upustila u veliki projekat uvođenja standarda za bezbednost hrane kao što su HACCP i GlobalGAP. GIZ se koncentrisao na savetodavnu politiku, koordinaciju donatora i stvaranje poslovnih udruženja. Nacionalna asocijacija za organsku proizvodnju „Serbia Organica“ (NASO), osnovana je 2009. godine, sa ciljem da ujedini učesnike u sektoru organske proizvodnje u jednom cilju i pod jednim mandatom, stimulišući interakciju i promovišući organsku primarnu proizvodnju i preradu, što u zemlji, što u inostranstvu. NASO trenutno ima oko 800 članova, od kojih 50% dolazi iz sektora trgovine i prerađivačke industrije, 30% iz akademskih i ostalih institucija, a ostatak iz primarne poljoprivredne proizvod-

nje. Uz podršku MPTŠV, 2010. godine je započeto formiranje četiri centra za razvoj organske proizvodnje (Selenča, Leskovac, Svilajnac i Valjevo).

Istorija proizvodnje i prerade organske hrane proteže se na period dug preko 20 godina. Sektor je i dalje slabo organizovan, mada je došlo do razvoja određenog broja različitih, lokalno aktivnih udruženja, organizacija, kooperativaca i interesnih grupa. Do 2009. godine, Zakon o udruženjima je ograničavao formiranje jakih interesnih grupa ili udruženja s obzirom da nije dozvoljavao udruženjima da posluju i stvaraju kapital. Povoljnije prilike su se stvorile stupanjem na snagu novog Zakon o udruženjima („Službeni glasnik RS“, br. 51/09) koji je omogućio udruženjima da do određene mere sprovede poslovne aktivnosti i stvaraju rezerve kapitala.

Tabela 1: Poslovna udruženja i nacionalne NVO aktivne u sektoru organske proizvodnje

Naziv udruženja	Internet stranica
Nacionalna asocijacija „Serbia Organica“	www.serbiaorganica.org
Zelena mreža Vojvodine	www.zelenamreza.org
Terra's	www.terras.org.rs
Udruženje za biodinamičku poljoprivredu Srbije	www.biodinamika.org
Natura Balkanika	balkanika@ptt.rs
Fond „Organska Srbija“	www.organskasrbija.org.rs
Regionalni Centri za organsku proizvodnju u Selenči, Valjevu, Svilajncu i Leskovcu	www.organiccentar.rs (Selenča)

2 SEKTOR ORGANSKE PROIZVODNJE: UČESNICI I AKTIVNOSTI

2.1 PROIZVODNA STRUKTURA I TRŽIŠNA VREDNOST

GIZ je na proleće 2010. godine, u saradnji sa AFC/FIBL Konzorcijumom, sproveo ispitivanje sektora organske proizvodnje sa ciljem prikupljanja podataka o površinama, količinama proizvoda, broju proizvođača, regionalnoj distribuciji organskih proizvoda itd. U ovu svrhu je korišćena metodologija švajcarskog FIBL instituta za Svet organske poljoprivrede. Standardizovane upitnike su popunjavale i ovlašćene kontrolne organizacije i kontrolne organizacije koje izdaju sertifikate za organske proizvode za strana tržišta.

Pomenuta metodologija je bila osnov za izradu revizije podataka, koju je u jesen 2011. godine sproveo GIZ, uz

podršku MPTŠV i NASO. Rezultati obuhvataju pregled površina pod organskom proizvodnjom i broj proizvođača organskih proizvoda u Srbiji. Prikupljeni su podaci koji se odnose na domaće tržište kao i podaci o proizvodima koji su proizvedeni u skladu sa EU standardima i koji su namenjeni za izvoz. Istraživanje sprovedeno 2011. godine uključuje podatke koji se odnose na 2010. godinu, kada Zakon o organskoj proizvodnji nije bio na snazi.

Pregled pokazuje da se organska proizvodnja trenutno odvija na površini od oko 826.000 ha, bilo da su proizvodi već sertifikovani ili su u procesu dobijanja sertifikata za organski proizvod. Ovaj podatak uključuje i površine korišćene za sakupljanje divljeg jagodastog voća, pečuraka i

Tabela 2: Površine prema vrsti organske biljne proizvodnje u 2010. godini

Kategorija	Biljna proizvodnja	Površine sa organskim statusom (ha)	Površine u periodu konverzije (ha)	Ukupne površine (ha)
Višegodišnje biljne vrste	Jabuka	1.325	5	1.330
	Malina	423	92	515
	Jagoda	122	5	127
	Šljiva	1.075	13	1.089
	Višnja	148	2	150
	Ostalo	195	46	241
Ukupno za kategoriju		3.289	163	3.452
Jednogodišnje biljne vrste	Kukuruz	14	321	334
	Pšenica	73	161	234
	Soja	57	449	506
	Povrće i ostalo	150	159	309
Ukupno za kategoriju		293	1.090	1.383
Pašnjaci		3.416	383	3.800

lekovitog bilja. Treba napomenuti da u Srbiji ne postoji zvanična metodologija na osnovu koje se može dobiti podatak o ukupnoj površini na kojoj se odvija sakupljanje divljih biljnih vrsta iz prirodnih staništa. Obradivo zemljište korišćeno za organsku proizvodnju zauzima površinu oko 8.500-9.000 ha ili 1-1,1% ukupnog ispitnog zemljišta.

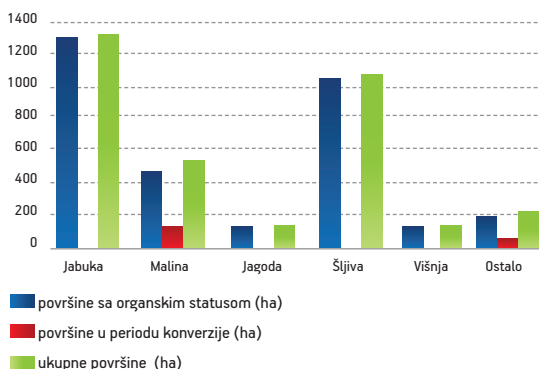
Od ukupnih površina pod organskom proizvodnjom, višegodišnje vrste se uzgajaju na oko 40% površina, jednogodišnje vrste na oko 16%, a livade i pašnjaci su zastupljeni na 44% površine. U okviru kategorije višegodišnjih vrsta, dominiraju jabuke i šljive, a zatim jagodasto voće od koga su najznačajnije maline. Žitarice, soja i povrće su najza-

stupljenije jednogodišnje vrste. Iako je jagodasto voće glavna izvozna vrsta, proizvođači se opredeljuju i za druge vrste, uglavnom za jabuke i šljive (Grafik 1). Takođe, značajne površine su zasejane i jednogodišnjim vrstama (Grafik 2).

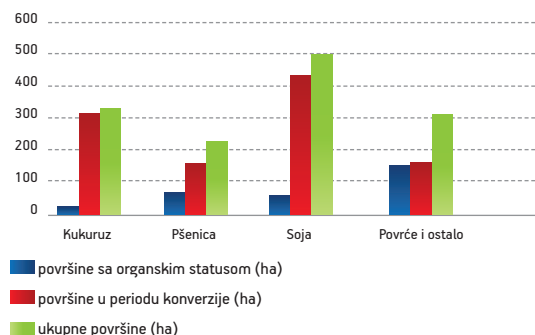
Podaci ispitivanja pokazuju da je blizu 4.000 poljoprivrednih proizvođača uključeno u organsku proizvodnju.

U organskoj proizvodnji se ne postižu isti prinosi i cene kao u konvencionalnoj proizvodnji. Usled nedostatka jasnih empirijskih podataka, ukupna vrednost organske proizvodnje u Srbiji se ne može precizno utvrditi, ali se procenjuje na 20-25 miliona evra u 2009. godini.

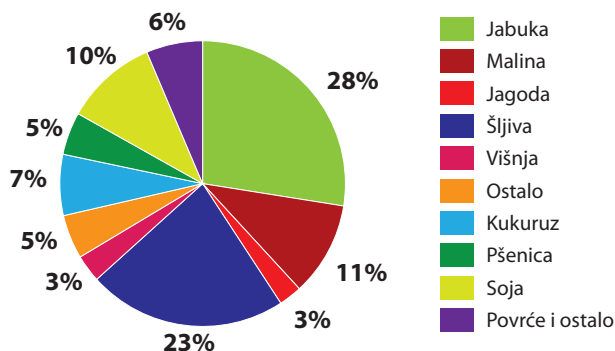
Grafik 1:
Površine prema vrsti
višegodišnjih biljnih
kultura u organskoj
proizvodnji u 2010.
godini

Grafik 2:
Površine prema vrsti
jednogodišnjih biljnih
kultura u organskoj
proizvodnji u 2010.
godini

Grafik 3:
Struktura organske
biljne proizvodnje u
2010. godini

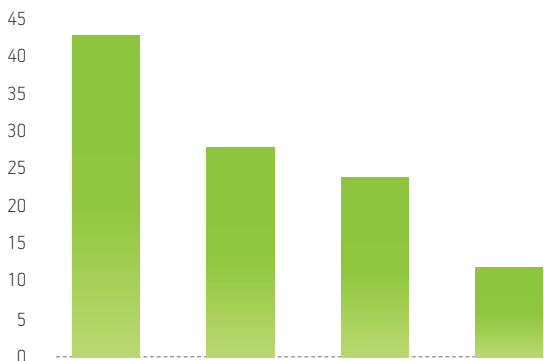
2.2 PROIZVOĐAČ ORGANSKIH PROIZVODA¹

U ime GIZ-a, u avgustu 2010. godine, AFC/FIBL Konzorcijum i srpski eksperti Nenad Novaković i dr Slobodan Milenković, sprovedli su istraživanje poljoprivrednih gazdinstava koja se bave organskom proizvodnjom. Istraživanje je sprovedeno sa ciljem prikupljanja detaljnijih podataka

o tipičnom proizvođaču organskih proizvoda iz Srbije. Pregled obuhvata 140 poljoprivrednih gazdinstava koja se bave organskom proizvodnjom.

Od ukupnog broja ispitanih gazdinstava, više od 60% su gazdinstva sa manje od 6 ha zemlje, a 25% su gazdinstva koja imaju 10-20 ha zemlje. Zemlju uglavnom obrađuju članovi domaćinstva, a svako drugo

Grafik 4:
Distribucija
veličine
poljoprivrednih
gazdinstava

¹ Sastavljeno prema AFC/FIBL 2010: Pregled organskih poljoprivrednih gazdinstava; Činjenice & Brojke

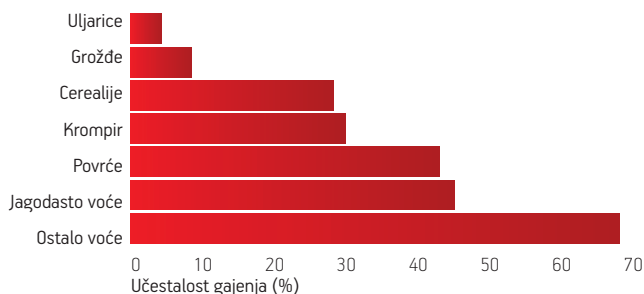
gazdinstvo unajmljuje radnu snagu za sezone radove. Izbor gajenih vrsta se menja sa veličinom gazdinstva. Na gazdinstvima sa više od 20 ha zemlje se uzgajaju žitarice i uljarice. Na gazdinstvima sa manje od 5 ha zemlje, žitarice se uzgajaju na malim površinama i samo za sopstvenu upotrebu, a preostalo zemljište je namenjeno uzgajanju jagodastog i ostalog voća. Povrće se uglavnom uzgaja na gazdinstvima čija je veličina 5-10 ha. Sva gazdinstva veća od 5 hektara imaju zemljište na kome se ništa ne uzgaja i koje se koristi za pašnjake ili je zapušteno.

Što je veće gazdinstvo, veća je i površina pod organskom proizvodnjom, ali ona nikada ne prelazi 15-25% ukupnog dostupnog zemljišta. Uglavnom se

koristi za uzgajanje jagodastog voća, nakon čega idu ostalo voće i povrće. U kategoriji jagodastog voća, dominiraju maline, dok su jabuka i šljiva najzastupljenije vrste ostalog voća. Maline, jabuke i šljive se proizvode na više od 70% sertifikovanih površina.

Na gazdinstvima koja se bave organskom proizvodnjom, investiranje u proizvodnju nije u dovoljnoj meri zastupljeno. Plantaže su uglavnom stare, kao i mehanizacija koja je najčešće starija od 10 godina. Staklenici i organizovano skladištenje su dostupni svakom trećem proizvođaču, a iznajmljivanje zemljišta, kupovinu repromaterijala ili mehanizacije na kredit, praktikuje samo 5-20% ispitanih poljoprivrednih proizvođača.

Grafik 5:
Vrste uzgajanih biljnih kultura

Grafik 6:
Oprema i mehanizacija i izvori nabavke

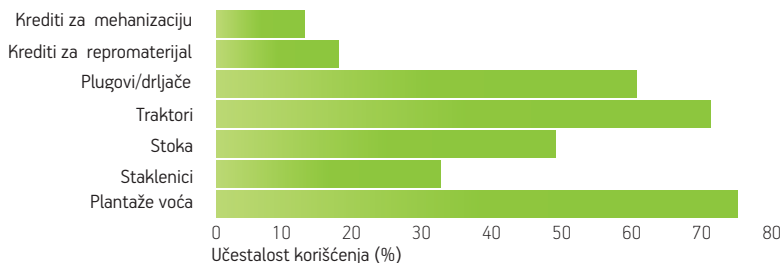

Tabela 3: Profil proizvođača koji se bavi organskom proizvodnjom

Parametar	Vrednost
Sertifikovani proizvodi	82% ukupnog jagodastog voća; 20% ukupnog voća i 15% ukupnog povrća
Učestalost prodaje trgovcima na veliko/prerađivačima	> 75%
Učestalost ugovorene proizvodnje	67%
Ostvareno uvećenje cena organskih proizvoda u poređenju sa konvencionalnim	10-20%
Standardna proizvedena količina	64% < 1 tona
Učestalost sortiranja	60%
Glavna ograničenja	Niska cena (50%), visoke cene inputa (53%), nedostatak hladnjača za voće (48%)

Stoga su i budući investicioni planovi skromni i uglavnom se odnose na rekonstrukciju sistema za navodnjavanje koji predstavlja glavni problem za proizvođače voća.

Po mišljenju ispitanika, nabavka sirovina je jedan od najvećih problema u organskoj proizvodnji. Sertifikovano seme je retko dostupno, pesticidi dozvoljeni u organskoj proizvodnji gotovo da ne postoje na tržištu, a čak je i upotreba đubriva sporno pitanje (organska proizvodnja se oslanja na stajnjak i kompost). Uzimajući u obzir da se mali broj proizvođača bavi organskom stočarskom proizvodnjom, dostupan stajnjak nije dovoljan da bi se zemljište opskrbito nutrijentima potrebnim za optimalne prinose.

Organski poljoprivredni proizvodi se uglavnom prodaju trgovcima na veliko i prerađivačkim kompanijama, sa kojima skoro 70% primarnih proizvođača zaključuje ugovore pre početka sezone.

Direktnu prodaju npr. na zelenim pijacama, praktikuje svega 20% poljoprivrednika. Zbog ovakvog sistema, uvećanje cena koje proizvođači ostvare za svoje organske proizvode je veoma umereno (prosečno 10-20%) i potvrđuje činjenicu da se dodata vrednost ne stvara na nivou poljoprivrednog gazdinstva. Takođe, problematična je i zastupljenost proizvoda na tržištu. S obzirom da je često prisutan nedostatak skladišnog prostora, proizvodi su dostupni samo tokom glavne sezone, kada proizvođači preplave tržište. Klasiranje proizvoda vrši svaki drugi poljoprivrednik i to uglavnom prema veličini, retko prema kvalitetu. Proizvodi se pakuju u plastičnu ambalažu. 40% upakovane robe je u pakovanjima čija je masa manja od 100 kg, a samo 36% je u pakovanjima mase veće od 1 t, što predstavlja otežavajuću okolnost kada je u pitanju prevoz robe.

Poljoprivredni proizvođači su, u određenoj meri, svesni ovih problema. Po

njihovom mišljenju, glavna ograničenja u proizvodnji su: mali prinosi prouzrokovani nedovoljnom upotrebom oplemenjivača zemljišta, pojava zaraza i štetočina usled nedostatka odgovarajućih pesticida kao i navodnjavanje, posebno u slučaju uzgajanja voća. Proizvođači su zadovoljni kvalitetom pružanja savetodavnih usluga jer jednom u dva meseca imaju priliku da sa savetodavcima razgovaraju o glavnim temama kao što su upotreba sredstava za zaštitu bilja i oplemenjivača zemljišta i dostupnost sirovina

za organsku proizvodnju. Uprkos dobroj pokrivenosti savetodavnim službama, niska produktivnost i dalje predstavlja značajan problem.

Međutim, nezadovoljavajuća ekonomska situacija nije motivisala poljoprivrednike da sarađuju ili osnivaju udruženja. Svega 5% njih je organizovano u udruženja i svega 30% u poslovna udruženja kao što su NASO, Terra's i Topas, koja su istovremeno i tri najpopularnija.

2.3 INDUSTRIJA PRERADE ORGANSKE HRANE²

Vlada Srbije je 2004. godine usvojila akcioni plan za uklanjanje administrativnih prepreka za strane investicije. Uspostavljena je nacionalna strategija u pogledu stranih ulaganja do 2010. godine. U poslednje vreme je došlo do porasta broja investicija, kao i porasta preuzimanja, spajanja i privatizacija koje su često podržavane od strane inostranih kompanija. Od značaja za sektor organske proizvodnje su kompanije koje posluju u sektoru voćarstva i povrtarstva. Kapaciteti većine ovih

kompanija su mali, a broj registrovanih prerađivača voća i povrća, njih 200, je i dalje veoma visok. Svi oni imaju zakonsku obavezu da posluju u skladu sa HACCP standardima. Kompanije koje imaju hladnjače dominiraju u ovom sektoru, vođene pretpostavkom da je mnogo lakše dobiti sertifikat za hladnjaču nego ulagati u kompletnu prerađivačku liniju za džemove i sokove. Oko 30 kompanija koje se bave preradom hrane prerađuju i organske proizvode. Njihova glavna delatnost je prerada konvencionalnih proizvoda, a poseduju i dodatnu liniju za prerađu organskih proizvoda.

² Uzeto iz kompanije Agri-Livestock Consultant Ltd 2010: Studija sektora voća i povrća iz IPARD programa, Republika Srbija, Arcotrass Consortium 2006: Studija o situaciji u poljoprivredi u pet zemalja aplikanata: Izveštaj o Srbiji; Agencija za privatizaciju Republike Srbije 2005: Procena uticaja privatizacije u Srbiji

Tabela 4: Kompanije koje se bave preradom organskih proizvoda

Kompanija	Internet stranica	Vrsta proizvoda
Atle, Belgrade	www.atle.rs	Smrznuto voće
Biosil, Ugrinovci		Pasterizovano povrće
BMD, Arilje	www.bmd.co.rs	Pečurke
Donimpex, Velika Plana		Smrznuto voće
Foodland, Belgrade	www.foodland.rs	Voćni džemovi, marmelade
Marni, Kruševac	www.marni.co.rs	Pečurke
ML fruit, Valjevo		Smrznuto voće
Radoslovi, Niš		Voćni džemovi
Sirogojno Co., Sirogojno	www.sirogojno-company.rs	Smrznuto voće
Suncokret, Hajdukovo	www.suncokret.rs	Esencijalna ulja, puteri, ulje i proizvodi od uljarica
Zdravo Organic d.o.o., Selenča	www.zdravo.rs	Voćni džemovi, sokovi
Nectar, Novi Sad	www.nectar.rs	Voćni sokovi
Midi Organic, Blace		Smrznuto voće
Zadrugar, Ljubovija	www.fruit.rs	Smrznuto jagoda-sto voće
ITN, Beograd	www.itn.rs	Smrznuto voće
Mondi Food Co., Kraljevo	www.mondiserbia.rs	Smrznuto voće
Royal Eco Food, Beograd	www.royalecofood.com	Namazi, ajvar
BelisTop, Kuršumlija		Smrznuto voće
Lion Foods Co.	www.lionfoods.co.rs	Sveže i sušeno voće i povrće
Žitothem, Zrenjanin		Sveže i sušeno voće i povrće
Igda, Beograd	www.igda.rs	Divlje pečurke, sveže i smrznuto voće
Frikos, Zemun		Smrznuto voće
Ekorporacija, Bačka Topola	www.ekorporacija.com	Žitarice, soja, seme suncokreta
Agropartner, Lučani	www.agropartnerfruit.com	Smrznute maline

2.4 LANCI VREDNOSTI I STVARANJE VREDNOSTI³

U Srbiji se, kao i u drugim zemljama, teško postiže stvaranje vrednosti poljoprivrednih proizvoda u okviru poljoprivrede malog obima, a posebno kada se radi o proizvodima namenjenim konzumiranju u ishrani. Razlozi su sledeći:

- Mali poljoprivredni proizvođači teško koriste prednosti ekonomije obima i stoga su, u većini slučajeva, njihovi troškovi proizvodnje visoki;
- Poljoprivredni proizvođači uglavnom nisu dobro integrisani u tržišta i nemaju dovoljnu marketinšku moć pa i ako dolazi do stvaranja vrednosti, to se dešava na višim nivoima lanca vrednosti, a ne na primarnom nivou;
- Poljoprivredni proizvođači uglavnom stvaraju proizvode za koje se cene formiraju na međunarodnom nivou, sa slabim lokalnim uticajem;
- Prerađivači takođe, posluju sa visokim jediničnim troškovima, a sa druge strane, neophodno je da zadovolje zahteve međunarodnog tržišta, što utiče na to da je stvorena vrednost proizvoda i dalje mala, mada je veća nego na nivou primarne proizvodnje;
- Najviše marže se postižu različitim transakcijama koje se obavljaju na nivou prerađivača poljoprivrednih

proizvoda, što je uzrokovano većom fleksibilnošću trgovaca po pitanju rukovanja sirovinama i poslovanja sa posrednicima, ali i njihovom pristupu krajnjim kupcima;

- Usled visoke konkurentnosti proizvoda na tržištu hrane, strukture maloprodaje i osetljivosti potrošača, marže i stvaranje vrednosti su skromni, čak i na nivou distributera.

Grafik 7: Lanac vrednosti u organskoj proizvodnji u Srbiji- slučaj soka od jabuke

³ Pripremljeno u skladu sa informacijama dobijenim iz direktnih razgovora sa kompanijama Doehler GmbH, Nemačka, Rauch GmbH Austrija, Solid Organic Link (trgovina na veliko organskim proizvodima), Holandija, EDEKA Vertriebsgesellschaft Hamburg i korišćenjem podataka HS proizvodne baze podataka ŠTO

Kao posledica svega ovoga, dodata vrednost neprerađenih poljoprivrednih proizvoda u lancu vrednosti, retko prelazi faktor od 5-10. Dodata vrednost se teško postiže na nivou poljoprivrednog gazdinstva i prerade

2.5 ISTRAŽIVANJE I RAZVOJ U POLJOPRIVREDI, SAVETODAVNE USLUGE I STATUS ZNANJA U INDUSTRIJI⁴

U Srbiji trenutno postoji 34 savetodavne službe, u kojima je angažovano 235 savetodavaca i 1.620 asistenata savetodavaca. Njihov rad je u nadležnosti MPTŠV i Pokrajinskog sekretarijata za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo. U saradnji sa MPTŠV i GIZ, NASO je 2010. godine sprovela edukaciju savetodavaca u oblasti organske proizvodnje. Pored državnih savetodavnih službi i privatne kompanije pružaju savetodavne usluge poljoprivrednicima, na osnovu potpisanih ugovora. Usluge koje pružaju državne savetodavne službe se ne naplaćuju, a kvalitet zavisi od visine dodeljenog budžeta na koju utiču brojni faktori. Zakonom o obavljanju savetodavnih i stručnih poslova u oblasti poljoprivrede („Službeni glasnik RS“, br. 30/10), regulišu se najvažnija pitanja iz ove oblasti:

malog obima. Veći prihod i stepen profita se mogu ostvariti eksploatacijom ekonomije obima, što podrazumeva širenje, saradnju ili ujedinjavanje snaga u udruženja.

- Uslovi i način obavljanja savetodavnih i stručnih poslova u poljoprivredi;
- Registar poljoprivrednih savetodavaca;
- Obuka i usavršavanje poljoprivrednih savetodavaca i proizvođača;
- Planiranje razvoja savetodavnih poslova.

Osnovno poljoprivredno obrazovanje se stiče u 33 državne srednje poljoprivredne škole. Visoko obrazovanje se stiče u akreditovanim obrazovnim visokoškolskim institucijama od kojih su najznacajnije: Poljoprivredni fakultet u Beogradu, Šumarski fakultet u Beogradu, Poljoprivredni fakultet u Novom Sadu, Agronomski fakultet u Čačku, Fakultet za bio-farming u Bačkoj Topoli i Veterinarski fakultet Beogradu. Nastavni plan u vezi sa agroekonomijom predaje se na univerzitetima u Beogradu, Subotici, Novom Sadu i Nišu.

U cilju unapređenja formalnog sistema obrazovanja na temu organske poljoprivrede u Srbiji, GIZ je

⁴ Uzeto iz: Cvijanović 2009: Obrazovanje, Naučno istraživanje i savetodavni rad u poljoprivredi Srbije. Primenjene studije u poljoprivrednom biznisu i trgovini, Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja u RS; Svetska banka 2006: Finansijska podrška za inovacije u trgovini u Srbiji i Hornischer U.2010/AFC/FIBL: Proširenje i istraživanje organske poljoprivrede u Srbiji- Izveštaj o statusu

pokrenuo program razmene eksperata sa Kassel Univerzitetom u Nemačkoj. Svrha ove razmene su bile obuke akademskog osoblja u Nemačkoj u oblasti organske proizvodnje i olakšavanje implementacije studijskog programa na Univerzitetu u Novom Sadu. Tokom juna i jula 2010. godine, proferosi i drugo akademsko osoblje koji predstavljaju različite fakultete i discipline, obučavani su praktičnim i primenjenim tehnikama organske proizvodnje. Na Univerzitetu u Novom Sadu je u oktobru 2010. godine uveden prvi program o organskoj proizvodnji. Takve opcije studiranja će vremenom poboljšati

veštine i znanja lica koja se bave savetodavnim uslugama kao i drugog osoblja koje je uključeno u praktičnu organsku proizvodnju.

U cilju daljeg afirmisanja organske proizvodnje, NASO će u saradnji sa Poljoprivrednim fakultetom u Beogradu i Zavodom za unapređenje obrazovanja pri Ministarstvu prosvete i nauke od kojeg je dobila akreditaciju, sprovesti program edukacije nastavnog kadra srednjih poljoprivrednih škola iz oblasti organske proizvodnje u toku 2011 godine, počevši od novembra meseca kao i u toku 2012. godine.

Tabela 5: Istaknute institucije u vezi sa poljoprivredom

Institucija	Internet stranica
Institut za ratarstvo i povrtarstvo, Novi Sad	www.nsseme.com
Institut Tamiš	www.institut-tamis.co.rs
Institut za prehrambene tehnologije, Novi Sad	www.fins.uns.ac.rs
Institut za kukuruz Zemun Polje, Beograd	www.mrizp.co.rs
Institut za stočarstvo Zemun, Beograd	www.istocar.bg.ac.yu
Institut za voćarstvo, Čačak	www.institut-cacak.org
Institut za povrtarstvo, Smederevska Palanka	www.institut-palanka.co.rs
Institut za ekonomiku poljoprivrede, Beograd	www.iep.bg.ac.rs
Institut za primenu nauke u poljoprivredi, Beograd	www.ipn.rs
Institut za zaštitu bilja i životnu sredinu	www.izbis.com
Institut za pesticide i zaštitu životne sredine, Beograd	www.pesting.org.rs
Institut za proučavanje lekovitog bilja „dr Josif Pančić“	www.iplb.rs
Poljoprivredni Fakultet, Univerzitet u Beogradu	www.agrif.bg.ac.rs
Poljoprivredni Fakultet, Univerzitet u Novom Sadu	www.polj.ns.ac.rs
Agronomski fakultet u Čačku, Univerzitet u Kragujevcu	www.afc.kg.ac.rs
Fakultet za Biofarming, Megatrend Univerzitet	www.megatrend.edu.rs
Fakultet ekološke poljoprivrede, Svilajnac	www.educons.edu.rs
Poljoprivredne stručne službe Srbije	www.psss.rs
Poljoprivredne stručne službe Vojvodine	www.polj.savetodavstvo.vojvodina.gov.rs

3. POLITIKA VLADE PREMA SEKTORU

3.1 NACIONALNI PROGRAM RURALNOG RAZVOJA OD 2011. DO 2013. GODINE

U skladu sa svojim nadležnostima, MPTŠV je 2010. godine izradilo nacrt Nacionalnog programa ruralnog razvoja od 2011. do 2013. godine⁵, definišući ciljeve i vizije budućeg razvoja poljoprivrede i ruralne sredine, naročito u okviru predviđenog pristupanja STO i integracije u EU. Nacionalni program ruralnog razvoja od 2011. do 2013. godine, usvojen je u februaru 2011. godine.

Program je fokusiran na poboljšanje konkurentnosti poljoprivrednih gazdinstava i povezivanje primarne proizvodnje sa preradom i marketingom, tako da se vrednost stvara duž čitavog vrednosnog lanca. Ovo je od izuzetne važnosti s obzirom da se sa pristupanjem EU i STO očekuje porast pritiska na mala poljoprivredna gazdinstva da

se takmiče na međunarodnom nivou. Mleko i meso kao i voće i povrće su sektori od najvećeg značaja, a samim tim i primarne mete mera za poboljšanje konkurentnosti. Mnogo je faktora koji utiču na unapređenje poljoprivrede i trgovine poljoprivrednim proizvodima. Kroz ovaj program podstiče se formiranje poljoprivrednih udruženja kao i mere za unapređenje kapaciteta čuvanja i skladištenja proizvoda, pakovanja i prodaje na različitim tržištima. Takođe, bolja povezanost sa prerađivačkom industrijom će ponuditi proizvođačima priliku da kanališu poljoprivredne proizvode prema potražnji i na domaćem i na stranom tržištu. Zbog potrebe da srpska prerađivačka industrija značajno unapredi svoju efikasnost u preradi sirovina i dobijanju gotovih proizvoda kao i u ispunjavanju globalnih standarda, uvođenje i poštovanje standarda kvaliteta i usklađivanje sa međunarodnim pravilima i procedurama poslovanja, smatraju se ključnim ciljevima koje treba postići.

Tabela 6: Ciljevi Nacionalnog programa ruralnog razvoja od 2011. do 2013. godine

- Razvoj dinamičnih i konkurentnih poljoprivrednih gazdinstava koja posluju u skladu sa modernim standardima i standardima koji štite životnu sredinu.
- Razvoj profitabilne prerađivačke industrije, sposobne da proizvodi proizvode za kojima je velika potražnja na domaćem i stranom tržištu.
- Razvoj ruralnih sredina u kojima će ruralna populacija moći da živi, radi i razvija sopstveni identitet.

⁵ MPTŠV, 2010: Nacrt Nacionalnog programa ruralnog razvoja od 2011. do 2013. godine

Tabela 7: Nacionalne institucije i ministarstva relevantna za agrarnu politiku i ruralni razvoj

Institucija/Ministarstvo	Internet stranica
Ministarstvo poljoprivrede, trgovine, šumarstva i vodoprivrede	www.mpt.gov.rs
Ministarstvo ekonomije i regionalnog razvoja	www.merr.gov.rs
Ministarstvo finansija	www.mfin.gov.rs
Ministarstvo životne sredine, rudarstva i prostornog planiranja	www.ekoplan.gov.rs
Ministarstvo prosvete i nauke	www.mpn.gov.rs
Nacionalna agencija za regionalni razvoj	www.narr.gov.rs
Agencija za strana ulaganja i promociju izvoza	www.siepa.gov.rs
Fond za podršku investicija u Vojvodini	www.vip.org.rs

3.2 NACIONALNI AKCIONI PLAN RAZVOJA ORGANSKE PROIZVODNJE U SRBIJI

U leto 2009. godine MPTŠV i GIZ su izradili nacrt Nacionalnog akcionog plana razvoja organske proizvodnje u Srbiji. Ovaj dokument se može opisati kao srpska verzija Akcionog plana za organsku hranu i poljoprivredu EC⁶ s obzirom da njegov opšti cilj predviđa uvećanje ukupnih površina zemljišta u organskom statusu ili u procesu konverzije na 50.000 ha. Kako bi se postigao ovaj glavni cilj, formulisano je 12 koraka koji predstavljaju međuciljeve.

U novemru 2011. godine, urađena je revizija Nacionalnog akcionog plana razvoja organske proizvodnje u Srbiji u kojoj je učestvovalo oko 40 najvažnijih predstavnika sektora (predstavnici tri ministarstva, fakulteta, instituta, privatnog sektora i savetodavnih službi). Izvršena je revizija ciljeva i implementacionih mera postavljenih 2009. godine. Nakon finalne izrade, Nacionalni akcioni plan razvoja organske proizvodnje 2012.-2016. godine će ispred MPTŠV, biti poslat na usvajanje.

Dok je opšti cilj ambiciozan, Srbija će iskoristiti prilike koje proizilaze iz dostu-

Tabela 8: Ciljevi Nacionalnog akcionog plana razvoja organske proizvodnje u Srbiji, 2011. godina

1. Podrška organskoj proizvodnji kao sastavnom delu nacionalne poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja
2. Zakonodavstvom Srbije regulisana organska proizvodnja u skladu sa standardima EU
3. Formiranje odeljenja za organsku proizvodnju u okviru sektora za ruralni razvoj u MPTŠV, NASO je održiva kao krovna organizacija; Formiranje i razvojna podrška drugim asocijacijama, NVO i zadrugama; Razvoj centara za organsku proizvodnju
4. Srbija je uspostavila operativan i efektivan sistem za procenu usaglašenosti i kontrolu u organskoj proizvodnji u skladu sa EU zahtevima
5. Uspostavljena su primenjena istraživanja u oblasti organske proizvodnje (Program ciljanog istraživanja)
6. Organska poljoprivreda je uključena kao predmet u formalno obrazovanje
7. Pristupačan i zahtevima tržišta okrenut savetodavni sektor pruža organskim proizvođačima stručnu i osavremenjenu podršku
8. Poboļšana percepcija srpskih potrošača o organskim proizvodima
9. Razvoj domaćeg tržišta
10. Promocija izvoza/postoji zadovoljavajuće prisustvo srpskih trgovaca na stranim tržištima
11. Subvencionirane kreditne linije za organske proizvođače
12. Implementacija i nadzor Nacionalnog akcionog plana razvoja organske proizvodnje u Srbiji

⁶ MPŠV 2009: Nacionalni akcioni plan razvoja organske proizvodnje u Srbiji

pnosti dolazećih IPARD fondova, koji će pomoći učesnicima lanca organske proizvodnje i integrisati proizvodni i prerađivački sistem Srbije u globalna pravila, kako bi u narednim godinama došlo do nastanka profitabilnog i značajnog poljoprivrednog podsektora.

3.3 FINANSIJSKA PODRŠKA ZA SEKTOR ORGANSKE PROIZVODNJE

FU protekloj deceniji je došlo do značajnog uvećanja agrarnog budžeta. U 2000. godini, za ovaj sektor odvojeno je 95 miliona evra, u 2005. godini 230 miliona evra, ali u godinama koje su došle nakon ekonomske krize, agrarni budžet se smanjio na 200 miliona evra.

Finansijska podrška sektoru organske proizvodnje započela je 2005./06. godine. Tada su u MPTŠV prvi put planirana podsticajna sredstva za organsku proizvodnju u vidu nadoknade troškova sertifikacije, kada je za ove potrebe obezbeđena suma od 19.000 evra. U 2007./08. godini planirana su sredstva za pokrivanje troškova nastalih u periodu konverzije (period prelaska na organsku proizvodnju), a tokom 2008. godine je isplaćeno 11.000 evra. U 2009. godini MPTŠV je odobrilo 27 subvencija proizvođačima koji se bave organskom

proizvodnjom, u ukupnom iznosu od 46.000 evra. U 2010. godini, MPTŠV je primilo 98 zahteva za podsticajna sredstva, od čega je odobreno 53 zahteva, a ukupna isplaćena suma je iznosila 200.000 evra.

4 TRŽIŠTE I TRGOVINA

4.1 LOKALNO TRŽIŠTE ZA ORGANSKE PROIZVODE

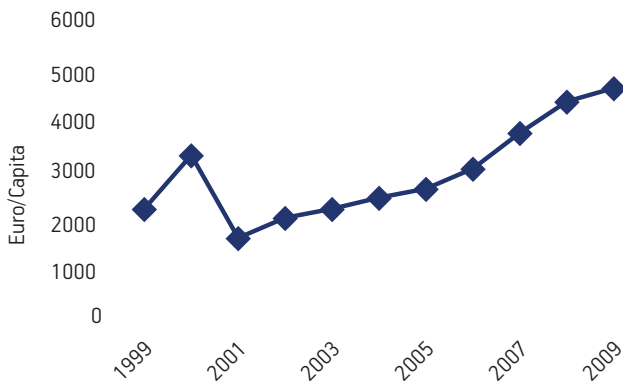
Tokom proteklog perioda bruto domaći proizvod (BDP) Srbije se stabilno povećao, a prihod po glavi stanovnika sa 2.300 evra u 1999. godini, se uvećeo na oko 5.000 evra u 2009⁷.

Međutim, tokom istog perioda, cene hrane su još dramatičnije porasle. Dok se BDP po glavi stanovnika udvostru-

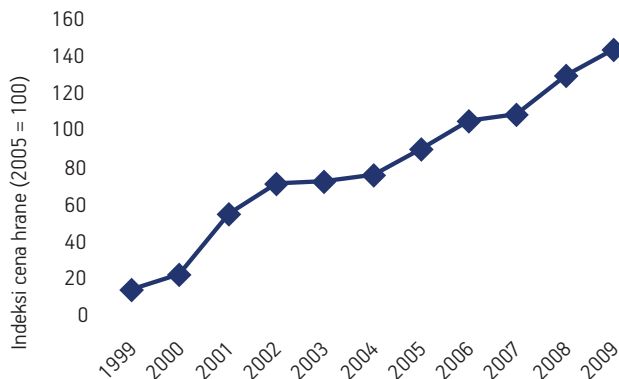
čio za deset godina, cene hrane su porasle devet puta⁸.

Stoga, uprkos rastu prihoda, srpski potrošači moraju da izdvoje više sredstava iz svog budžeta kako bi kupili prehrambene proizvode. Ovakva situacija se oslikava u potrošnji sredstava za kupovinu hrane na nivou maloprodaje. Vrednost tržišta hrane u 2008. godini je procenjena na 6,3 milijarde evra, odnosno 630 evra potrošnje po glavi stanovnika. U 2004. godini,

Grafik 8:
Razvoj BDP-a Srbije
po glavi stanovnika

Grafik 9:
Razvijanje indeksa
cena hrane u Srbiji

⁷ Ekonomska Obaveštajna Jedinica 2010: Tabela Podataka za Srbiju

⁸ Ministarstvo finansija Republike Srbije 2010: Statistički podaci na www.webrzs.stat.gov.rs

za kupovinu hrane je bilo potrošeno 370 evra po glavi stanovnika. Stanovnici Beograda izdvajaju više sredstava za kupovinu hrane, u poređenju sa stanovništvom iz ruralnih sredina⁹.

U poređenju sa drugim zemljama jugo-zapadnog Balkana, koncentracija maloprodajnih objekata u Srbiji još uvek nije zastupljena. Više od 70% prehrambenih proizvoda se i dalje prodaje u malim prodavnicama, čiji se broj procenjuje na 30.000 širom zemlje. Tempo je bio prvi market koji je otvorio maloprodajni lanac 2004. godine, a sledili su: Intermarkete/Interterex, Mercator, Metro i Super Vero. Pojavljivanje ovakvih supermarketa pokrenulo je rast u cenama hrane, a

istovremeno smanjilo proizvođačke cene¹⁰.

Potrošači teško menjaju svoje navike u ishrani, čak iako cene osnovnih prehrambenih proizvoda rastu. Tražnja za osnovnim prehrambenim proizvodima je slabo elastična u odnosu na vrednost prihoda i cene tih proizvoda. Ova situacija se, međutim ne odnosi na organske proizvode. Kako konzumiranje organske hrane nije od primarnog značaja, potrošači širom sveta, a posebno u zemljama sa ograničenim budžetom, reaguju na rast cena i smanjenu kupovnu moć. Sa porastom prihoda, konzumiranje gotovo svih proizvoda raste, ali kada dođe do porasta cena proizvoda, konzumira-

Tabela 9: Tipična cenovna elastičnost i elastičnost prihoda za konvencionalne i organske prehrambene proizvode

Proizvod	Elastičnost cene		Elastičnost prihoda	
	Konvencionalni proizvodi	Organski proizvodi	Konvencionalni proizvodi	Organski proizvodi
Krompir	1,8	-1,1	1,7	2,2
Paradajz	0,8	-0,1	0,6	0,6
Luk	0,5	0,1	1,0	1,5
Zelena salata	0,4	0	0,4	0,4
Grašak	-0,6	-2,2	1,1	1,1
Kukuruz	-0,1	-1,6	1,2	0,8
Mleko	-1,1	-1,4	1,0	0,5
Mlečni proizvodi	-1,1	-2,2	nepoz.	nepoz.
Žitarice	-1,1	-1,9	0,7	0,2
Meso	-1,0	-2,3	nepoz.	nepoz.

⁹ Irski prehrambeni Odbor 2008: Pregled Srpskog Tržišta. PowerPoint na Bord Bia Konferenciji, Frankfurt, 27.11.2008.

¹⁰ Irski prehrambeni Odbor 2008: Pregled Srpskog Tržišta. PowerPoint na Bord Bia Konferenciji, Frankfurt, 27.11.2008.

nje hrane se menja: mlečni proizvodi, žitarice i meso zamenjuju se povrćem i korenastim biljkama, a organski proizvodi konvencionalnim. Iako se prihod po glavi stanovnika u Srbiji povećao u poslednjih deset godina, konzumiranje organskih proizvoda je i dalje ograničeno usled porasta cena hrane.

Većina organskih proizvoda koji se mogu naći na srpskom tržištu je iz uvoza, a samo određene količine voća, povrća i žitarica su domaćeg porekla. Na domaćem tržištu, gotovo da ne postoje organski proizvodi životinjskog porekla. Dominiraju uvozni proizvodi namenjeni ishrani beba, a isti proizvodi domaćeg porekla još uvek nisu sertifikovani. Pored hrane, postoji konstantan porast u zastupljenosti sertifikovanih kozmetičkih proizvoda, dok se organski tekstil teško pronalazi na tržištu.

Lanac maloprodajnih objekata za organske proizvode u Srbiji je nedovoljno razvijen. Postoji samo nekoliko prodavnica u Beogradu i Novom Sadu. Organska hrana se može naći na malom broju zelenih pijaca, u specijalizovanim prodavnicama zdrave hrane i u nekoliko lanaca supermarketa. Iako su organski proizvodi pronašli svoj put do supermarketa, nije mnogo urađeno na njihovoj promociji i poboljšanju njihove dostupnosti. Izgleda da je potrošačima prepušteno da sami otkriju organske proizvode i da uporede njihove prednosti u odnosu na konvencionalne proizvode. U supermarketima u Srbiji sve je više polica gde su proizvodi koji važe za zdrave, pomešani sa organskim proizvodima, bez bilo kakvog objašnjenja šta organski proizvod zapravo znači.

Istraživanje koje je GIZ sproveo na terenu, kao i intervjui sa različitim učesnicima u sektoru, pokazuju da prosečan potrošač iz Srbije povezuje termin „organski proizvod“ sa zdravljem. Stoga, promotivne kampanje i kampanje koje bi imale za cilj podizanje svesti potrošača, treba fokusirati na ovaj aspekt. Dodata vrednost za organske proizvode se može postići insistiranjem na njihovoj prirodnosti i zaštiti životne sredine. Za dalji razvoj lokalnog tržišta organskih proizvoda, definitivno su potrebne snažne i intenzivne kampanje sa jasnom komunikacionom strategijom, usmerene na definisane potrošačke ciljne grupe.

U cilju daljeg promovisanja i povećanja zastupljenosti organske hrane na zelenim pijacama, u julu 2011. godine, NASO je u saradnji sa JP „Gradske pijace“, započela projekat „Pijaca organske hrane“. Za sada se projekat realizuje na jednoj beogradskoj pijaci, a namere su da se prodaja organskih proizvoda proširi i na druge pijace na teritoriji grada. U periodu od jula do novembra 2011. godine, na svakih 15 dana, potrošači su imali mogućnost da na jednom mestu kupe organske proizvode, da upoznaju proizvođače i da se informišu o organskoj proizvodnji. S obzirom na uspeh projekta i zainteresovanost, kako kupaca, tako i prodavaca, u budućnosti se planira da pijaca organske hrane postane deo stalne ponude na gradskim pijacama.

Zbog svega ovoga i uzimajući u obzir ograničenu količinu i vrednost organskih proizvoda kao i skromne izgleda za porast njihove zastupljenosti na domaćem tržištu, izvoz organskih proizvoda na međunarodno tržište se smatra većim prioritetom.

Tabela 10: Trgovci, uvoznici, distributeri i supermarketi iz Srbije uključeni u sektor organske proizvodnje, 2010. godina

Vrsta uslužnog objekta	Kompanija	Internet stranica
Trgovci/ distributeri/ zelene pijace		
	Biošpajz	www.biospajz.rs
	Beyond	www.beyondhealthfood.com
	Hema-Kheya-Neye	www.hemakheyaneyeye.com
	Lucar	www.lucardoo.co.rs
	Natura	www.natura.rs
	Moj Salaš, Novi Sad	www.zelenamreza.org
	Bio & Organic	www.biorganic.rs
	Fond Organska Srbija	www.organskasrbija.org.rs
	Albox	www.albox.rs
	Pretti-organica	www.pretti-organica.rs
Zelene pijace	Zelena pijaca Kalenić Riblja pijaca Novi Sad, Liman pijaca, Novi Sad	
Lanci supermarketa	Univerexport	www.univerexport.rs
	Mercator	www.mercator.rs
	Tempo	www.tempocentar.com
	Metro	www.metro.rs
	Maxi	www.maxi.rs
	Idea	www.idea.rs
	DM Drogerie Market	www.dm-drogeriemarkt.rs

4.2 MEĐUNARODNO TRŽIŠTE RELEVANTNO ZA ORGANSKU PROIZVODNJU IZ SRBIJE

4.2.1 TRENDovi I OKVIRNI USLOVI

Na globalnom nivou, organska proizvodnja se razvijala dugi niz godina. U 2008. godini, organska proizvodnja je bila zastupljena na 35 miliona ha obradivih površina, 2009. godine na 35 miliona ha, što je značajan porast u odnosu na 2005. godinu, kada se proizvodnja odvijala na 29 miliona ha. U istom periodu, obradive površine pod organskom proizvodnjom na teritoriji EU su se povećale sa 6 miliona ha na 8 miliona ha, što je porast 8-10% na godišnjem nivou¹¹. Ovo povećanje površine je došlo kao odgovor na povećanu potražnju za organskim proizvodima. Ukupna vrednost organskih proizvoda se sa 11 milijardi evra iz 2003. godine, uvećala na 18 milijardi evra iz 2009. godine. Kako je potrošnja organskih proizvoda u EU rasla brže od proizvodnje, disproportionalno se povećao uvoz iz trećih zemalja. Ne postoje precizni podaci o uvozu iz zemalja koje nisu članice EU, budući da harmonizovani sistem naziva i tarifnih oznaka ne pravi razliku između konvencionalnih i organskih proizvoda. Ipak, povećanje uvoza tokom proteklih deset godina se može

odrediti pomoću broja registrovanih uvoznika organskih proizvoda u EU, koji se 2009. godine¹² povećao sa manje od 500 na više od 3.000. Najveći potrošači organske hrane u Evropi su: Nemačka, Francuska, Italija i Velika Britanija. Pregledi aktivnosti u ovim zemljama koje redovno objavljuje FIBL, potvrđuju sledeće trendove:

- Maloprodajna vrednost organskih proizvoda u Nemačkoj je godinama fluktuirala, sa godišnjim rastom od 10%, dostigavši vrednost od preko 4 milijarde evra u 2009. godini. Proizvodi sa najvećim procentom rasta u proteklih nekoliko godina su mleko i mlečni proizvodi, voće i povrće. Tržišni rast u poslednjih pet godina je rezultat zastupljenosti proizvoda u supermarketima. Supermarketi koji prodaju samo organsku hranu takođe postoje, ali gledano kroz ukupni promet, oni su znatno slabije zastupljeni u odnosu na klasične supermarkete;
- Maloprodaja organske hrane u Italiji prelazi vrednost od 3 milijarde evra godišnje. Rafovi u supermarketima na kojima je zastupljena samo organska hrana su formirani pre samo tri godine, ali su do 2009. godine prevazišli prodaju u manjim prehrambenim radnjama;
- U Velikoj Britaniji i Francuskoj maloprodajna vrednost organske hrane

¹¹ Organska proizvodnja u Evropskoj uniji – Činjenično stanje; Richter T. i Padel S. 2008: Evropsko tržište organske hrane, FIBL publikacija i FIBL statistička baza podataka na www.fibl.org

¹² Organic Food Link, Azra Sećerbegović 2010: lična komunikacija

prelazi 3 milijarde evra godišnje, a zastupljenost prodavnica i lanaca supermarketa ima rastući trend;

- U Austriji, Holandiji, Belgiji, Španiji i Danskoj, zabeležena maloprodajna vrednost organske hrane je 0,5 milijardi evra godišnje. Stiće se utisak da su ove zemlje dostigle limit ili privremenu zasićenost u prodaji organskih proizvoda. U proteklih nekoliko godina rast je varirao između -3 i +5%;
- Uprkos tome što ima limitiranu populaciju, promet organske hrane u Švajcarskoj se približava cifri od 1 milijarde evra na godišnjem nivou. Posmatrano po glavi stanovnika,

ovaj parametar ima najveću vrednost u Evropi;

- Tržišta organske hrane u zemljama EU iz centralne i istočne Evrope su još u u razvoju. U Poljskoj je godišnja vrednost prodaje organskih proizvoda oko 50 miliona evra, u Češkoj oko 20 miliona evra, a u Rumuniji i Bugarskoj između 10 i 15 miliona evra.

Ovi trendovi ukazuju da su ciljna tržišta za organske proizvode iz Srbije, one zemlje EU koje još uvek ne pokazuju znakove zasićenja, a gde su tržišta dovoljno velika da apsorbuju dodatne proizvode. Te zemlje su Italija, Francuska, Velika Britanija i Nemačka.

4.2.2 PRILIKE ZA PLASIRANJE PROIZVODA U NEMAČKOJ I DRUGIM ZEMLJAMA EU

Nakon niza godina tokom kojih su organski proizvodi bili marginalizovani, došlo je do njihove popularizacije i oni su postali deo globalnog trenda u pogledu zdravlja i načina života. Potrošači organske hrane, kojih je sve veći broj, na ovaj način obezbeđuju zdrave prehrambene proizvode za sebe i svoje porodice, podržavaju manje poljoprivredne proizvođače i štite životnu sredinu. Aspekt regionalnosti se sve više se dodaje ovom konceptu, što rezultira time da idealni proizvod nije samo organski već je i sezonski i proizveden je na lokalnom ili bar regionalnom nivou. Ipak, ljudi koji ostaju verni preovlađavajućem načinu života, zasigurno neće žrtvovati svoje navike i zadovoljstvo, zbog čega organski proi-

zvodi moraju biti dostupni u istoj meri kao i konvencionalni proizvodi. Dok je trend u pogledu upotrebe organskih proizvoda značajno u porastu, nivo njihovog tržišnog proboja je relativno mali. On je u prošlosti rastao, ne samo zbog faktora povećane potražnje, već i zbog dostupnosti. Tržišni proboj za proizvode kao što su jaja, hrana za bebe, krompir, sveže mleko i žitarice je na visokom nivou usled velike tražnje, ali i zbog toga što je industrija bila u stanju da obezbedi organske proizvode po prihvatljivim cenama.

Uzevši u obzir očekivanja potrošača organske hrane i trenutnu situaciju na tržištu, evidentno je da postoje nedostaci vezano za ponudu organskih proizvoda. Ovo se posebno odnosi na meso i ribu organskog porekla, voće, a u određenom meri i na povrće, pa čak i na mleko i žitarice¹³.

¹³ Hamm U.2008: Nemačko tržište organskih proizvoda –pregled; predavanje sa Univerziteta Kasel

Tabela 11: Zastupljenost na tržištu određenih organskih proizvoda u nekim evropskim zemljama (% od ukupne vrednosti prodatih proizvoda), 2008. godina

Proizvodni segment	Nemačka	Austrija	Danska
Hrana za bebe	64	nepoz.	70
Jaja	10	25	7
Riba	0,1	<< 1	nepoz.
Sveže mleko	11	11-12	38
Voće	3-8	3-5	20
Meso	0,5-3	1,5-3	9
Musli	15	20	13
Krompir	7	11-15	nepoz.
Tropsko voće	14-24	nepoz.	nepoz.
Napici od povrća	25-30	20-30	nepoz.
Povrće	5-20	4-5	20

Direktan uvoz mesa u Evropsku uniju je restriktivan zbog strogo regulisanog tržišta. Uprkos olakšicama koje postoje u okviru Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), meso neće biti oslobođeno ograničenja na uvoz. Proizvodnja organskog mesa i mlečnih proizvoda uglavnom zavisi od proizvodnje hrane za životinje organskog porekla, tj. od proizvodnje žitarica i uljarica. U sektoru povrtarstva, snabdevenost šargarepom i tikvicama iz organske proizvodnje je već dostigla nivo od preko 20%, ali snabdevenost lukom i paprikom je i dalje ispod 10%. U sektoru voćarstva, stono grožđe iz organske proizvodnje već zauzima mnogo više od 10% tržišta, dok jabuke i jagodasto voće tek treba da dostignu nivo od 5%.

Potpisivanjem SSP-a, Srbija je ušla u proces ubrzanog približavanja EU.

Jedan od elemenata prilagođavanja je usklađivanje agrarne politike Srbije sa CAP-om. CAP uređuje tržišta strateški važnih poljoprivrednih proizvoda u EU, kao što su: šećer, semena uljarica, žitarice, meso, mleko, vino, jestivo ulje i u određenoj meri voće i povrće. Svi ovi proizvodi nisu obuhvaćeni specijalnim uvoznim ograničenjima EU i njihovo promocija bi bila u potpunom skladu sa CAP-om. Rastući cenovni pritisak koji nastaje zbog pune integracije Srbije u tržište EU, mogao bi da utiče na male poljoprivredne proizvođače, jer su njihovi proizvodi u sektorima proizvodnje voća, povrća ili soje nekonkurentni u odnosu na proizvode iz Nemačke, Austrije, Italije ili drugih zemalja EU. Da bi ublažila moguće negativne efekte, EU promoviše investicije koje imaju za cilj da povećaju efikasnost u poljoprivredi,

naročito putem formiranja zadruga ili drugih grupacija koje su u stanju da koriste merilo ekonomskog učinka.

Na nivou prerađivanja organskih proizvoda, neophodno je dalje smanjenje troškova i poboljšanje efikasnosti proizvodnje. Sok od jabuke, džemovi, marmelade, musli, proizvodi od žitarica, koji se nalaze u ponudi u evropskim supermarketima, su samo neznatno skuplji od istih proizvoda iz konvencionalne proizvodnje. U slučaju Srbije, poboljšanje efikasnosti

kroz kompletan vrednosni lanac proizvodnje organskih proizvoda, zahteva velike investicije, kao i bolju edukaciju i osposobljavanje, ne samo na tehničkom nivou nego i na nivou poljoprivrednih gazdinstava, ekonomije, menadžmenta, marketinga i prezentacije. Naravno, podrazumeva se i puno poštovanje EU propisa koji se odnose na bezbednost hrane, higijenu, pakovanje i transport. Svako odstupanje od ovih pravila bi moglo ozbiljno da naruši marketinšku sliku proizvoda iz Srbije.

Tabela 12: Organski proizvodi iz Srbije sa značajnim tržišnim potencijalom u EU

Kategorija	Proizvod	Primena	Komentar
Semena uljarica	Soja*	Jestivo ulje, hrana za životinje	Soja nudi mnogobrojne mogućnosti za prerađu, npr. u hidrolizate, mleko, emulgatore, sirovine za kozmetičku industriju itd.
Žitarice	Pšenica/kukuruz/ječam	Ishrana	Može se ponuditi u obliku zrna ili brašna. Organski skrob, strateška sirovina za razne prehrambene proizvode, praktično da ne postoji u EU.
Korenaste biljke	Krompir*	Hrana	Ne postoji organski skrob od krompira a obrađenog organskog krompira skoro i da nema. (npr. pomfrit).
Povrće	Crni luk, pasulj, beli luk, paprika, itd.	Tržište svežeg povrća	Zahteva detalje o tržištima i o dinamici na tržištu.
Voće	Maline, jabuke, itd.	Tržište prerađivanja i tržište svežeg voća	Potrebni su detalji o tržištima i o dinamici na tržištu. Voće kao što su npr. jabuke može biti prerađeno. Jabučni pektin iz organske proizvodnje ili organski antocijan (pigment crveno-plave boje) uopšte ne postoje.

*Kao što je navedeno, oba proizvoda imaju veliki tržišni i konkurentski potencijal. Ipak, transgenetska soja (RR soja otporna na herbicide), koja ubrzano postaje sve više i više zastupljena, iako je zvanično zabranjena, i fitosanitarni problemi koji se mogu pojaviti pri izvozu krompira predstavljaju problem za proizvođače iz Srbije, u istoj meri kao i sve ostale proizvođače širom sveta.

5 DOSTIZANJE RELEVANTNIH EU STANDARDA

5.1 ZAKONODAVNI OKVIR EVROPSKE UNIJE

Nakon odluke Saveta ministara EU iz 2007. godine, Srbiji je ponuđena perspektiva pristupanja EU. EC pruža pomoć u ovom procesu pomoću Instrumenta za pretpristupanje (IPA), odnosno IPA I i IPA II programa koje koriste sve zemlje predkandidati. U ovom okviru, Srbija dobija sredstva za kreiranje odgovarajućih organizacionih struktura na institucionalnom i lokalnom nivou, kako bi mere koje su predviđene IPA komponentama III-V mogle efikasno da se apsorbuju i primene.

U junu 2010. godine, Savet ministara EU doneo je odluku o odmrzavanju procesa ratifikacije SSP-a, između EU i Srbije. Evropski parlament je ratifikovao SSP u januaru 2011. godine i do sada su to učinile 22 zemlje članice. Potpisivanjem SSP-a, Srbiji postaje dostupan veliki broj privilegija koje se odnose na ekonomske i trovinske odnose, a olakšava se i pristup STO. Ključan element SSP-a je postepeno smanjenje tarifnih i netarifnih trgovinskih barijera ka EU, koje na kraju dovodi do obostranog otvaranja tržišta. Uspesna implementacija SSP-a je jedan od preduslova za prelazak sa statusa predkandidata u status kandidata, što će omogućiti Srbiji pristup IPA III-V, naročito IPARD fondovima. IPARD fondovi su podrška zemlji kandidatu u modernizaciji njenog

agrarnog sistema, kako bi lakše mogao da se integriše u CAP. Takođe, svrha IPARD fondova je i razvoj ruralnih sredina pogodnih za život i rad ruralne populacije¹⁴.

EC dodeljuje važnu ulogu organskoj proizvodnji u daljem razvoju ruralnih područja.

Prema Kodeks alimentarius-u o organskoj proizvodnji koji je sačinjen od strane Organizacije Ujedinjenih nacija za hranu i poljoprivredu (FAO), a koji predstavlja temelj strategije organske proizvodnje u EU, organska proizvodnja je kompletan proizvodni sistem upravljanja koji promoviše i poboljšava zdravlje agroekosistema, uključujući biodiverzitet, biološke cikle i biološku aktivnost tla. Potencira se korišćenje upravljačke prakse koja uzima u obzir da regionalni uslovi zahtevaju lokalno usvojene sisteme. Specifične funkcije unutar sistema se ostvaruju korišćenjem agronomskih, bioloških i mehaničkih metoda, kada je to moguće, nasuprot upotrebi sintetičkih materija¹⁵.

Usvajanjem uredbe Saveta br. 2092/91, EU je postala jedna od prvih institucija koja je ozvaničila politiku u vezi sa organskom poljoprivredom. Ovom regulativom, Savet je kreirao sistem u zajednici koji detaljno navodi zahteve za poljoprivredne i prehrambene proizvode, pozivajući se na proizvodne metode koje se koriste u

¹⁴ EC 2010: Srbija – Odnos između EU i Srbije na <http://ec.europa.eu/enlargement/potential-candidates/serbia/relation>

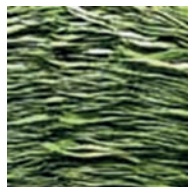
¹⁵ EC 2004: Evropski akcioni plan za organsku hranu i poljoprivredu; Dokument u izradi članova komisije

organskoj proizvodnji. Odredbe Saveta prepoznaju organsku proizvodnju u strategiji ekoloških integracija i održivog razvoja, u okviru CAP. Integralni princip je da proizvođači koji rade za dobrobit životne sredine iznad referentnog nivoa Dobre poljoprivredne prakse (GAP) treba da dobiju adekvatnu nadoknadu. Određene metode poljoprivredne proizvodnje kao što su npr. organska proizvodnja, integralna proizvodnja, tradicionalna poljoprivreda i uobičajena lokalna proizvodnja, pružaju kombinaciju pozitivnih ekoloških, socijalnih i ekonomskih efekata.

EC je 2001. godine objavila Strategiju održivog razvoja EU. Ovo je uticalo na promenu CAP koja je do tada bila zasnovana na količini i na usmeravanju ove politike na promociju kvaliteta, uz mere podrške koje su adekvatno prilagođene¹⁶.

Proizvođači organske hrane trenutno imaju pravo na finansijsku podršku od prvog i drugog stuba CAP, putem direktne isplate i mera cenovne podrške. Što je još važnije, organska proizvodnja je u potpunosti integrisana u politiku ruralnog razvoja koja predstavlja drugi stub CAP.

Budući da Srbija još uvek nije članica EU, ona nema pravo na finansijsku podršku i subвенije preko različitih stubova CAP. Ipak, Srbija je u procesu integracija ka EU i IPA proces je već pokrenut. IPARD¹⁷ se može smatrati pretečom za implementaciju drugog stuba CAP i ustanovljen je sa ciljem da poboljša uslove života i rada u ruralnim područjima u zemaljama kandidatima i da ih dovede na nivo EU. Korišćenje IPARD mera će uticati na razvoj sektora organske proizvodnje u Srbiji, ali i na druge političke ciljeve.

¹⁶ EEC 2003: CAP reforma – dugoročna perspektiva za održivu poljoprivredu. U: www.ec.europa.eu/agriculture/capreform/;

EC 2009: Zdravstvena provera ZPP. U: www.ec.europa.eu/agriculture/healthcheck/;

EC 2010: Finansijsko programiranje i budžet. U: www.ec.europa.eu/budget/budget_detail

¹⁷ GIZ-IS 2010: Implementacija projekta i tehnička pomoć u jačanju administrativnih kapaciteta u Srbiji, na www.ipa2007ppf.org

5.2 ZAKONODAVNI OKVIR ZA ORGANSKU PROIZVODNJU U SRBIJI

Organska proizvodnja u Republici Srbiji je regulisana od strane MPTŠV.

Prvi Zakon o organskoj proizvodnji datira iz 2001. godine, iz vremena Federalne Republike Jugoslavije. U 2006. godini je usvojen drugi zakon pod imenom Zakon o organskoj proizvodnji i organskim proizvodima („Službeni glasnik RS“, br. 62/2006). Krajem 2006. godine uspostavljen je i nacionalni logo za označavanje organskih proizvoda.

U maju 2010. godine u parlamentu je usvojen novi Zakon o organskoj proizvodnji („Službeni glasnik RS“, br. 30/2010), a počeo je da se primenjuje 1. januara 2011. godine. Ovaj zakon je pripreman u skladu sa uredbom EU o organskoj proizvodnji (Uredba EK, br. 834/2007 i njeni prateći propisi). Takođe, u julu 2011. godine, objavljen je Pravilnik o kontroli i sertifikaciji u organskoj proizvodnji i metodama organske proizvodnje („Službeni glasnik RS“, br.48/2011). Pravilnik koji reguliše uvoz organskih proizvoda je u fazi izrade.

U skladu sa novim zakonom, krajem 2010. godine, uspostavljen je nadležni organ za organsku proizvodnju, a poslove iz svoje nadležnosti je počeo da obavlja u januaru 2011. godine.

Već nekoliko godina GIZ pruža podršku institucijama u Srbiji kao što je Akreditaciono telo Srbije (ATS) u delotvornoj primeni propisa Republike Srbije. Sprovedena je sistematska gap analiza subjekata u organskoj proizvodnji i kontrolnih organizacija. Prve mere

fokusirane su na obuku ocenjivača iz ATS-a koji će vršiti evaluaciju kontrolnih organizacija za ATS. Razvijeni su instrumenti nadzora za nadležni organ u Srbiji, a uključen je i ekspert GIZ-a, (preko Centra za međunarodne migracije i razvoj, CIM) koji pruža podršku ovom telu.

Dalje aktivnosti će omogućiti ATS-u da ponudi usluge izrade izveštaja o ocenjivanju za kontrolne organizacije koje žele da budu neposredno priznate od strane EC, shodno odredbama člana 33 Uredbe EK br. 834/2007. Treba reći i da će Srbija dobiti podršku u okviru pristupanja kao tzv. treća zemlja sa ekvivalentnim propisima i postupcima.

6 PRETHODNI TRENDovi I BUDUĆI RAZVOJ U POGLEDU INVESTICIJA¹⁸

6.1 TRŽIŠNI POTENCIJAL ZA PROIZVOĐAČE IZ SRBIJE

Parlament Republike Srbije je 5. maja 2010. godine izglasao set novih zakona i izmena zakona koji se odnose na poljoprivredu. Glavni cilj ovakvog poteza, bio je da se izmeni sveukupna klima u cilju poboljšanja investicija u sektor. Novi set zakona, između ostalog, uključuje i zakone koji se odnose na organsku proizvodnju, šume, vode, pivo, registraciju biljnih sorti, veterinarstvo, savetodavne i stručne poslove u poljoprivredi itd. Ovi zakoni odgovaraju različitim studijama koje pokazuju da investicije u hranu i agroindustriju imaju jedan od najvećih efekata umnožavanja, slično investicijama u turizam, a daleko ispred investicija u hemijsku ili u industriju nameštaja.

Potencijalni domaći investitori uglavnom pripadaju sektorima primarne proizvodnje, prerade i trgovine, ali su to i članovi različitih udruženja.

- Prosečno poljoprivredno gazdinstvo u Srbiji je malo, nema velike rezerve kapitala i ne funkcioniše u skladu sa modernim standardima pa investicije u organsku proizvodnju mogu da budu prednost na putu

ka modernizaciji, u skladu sa opštim uslovima koji su procenjeni kao neophodni za usklađivanje Srbije sa CAP-om.

- Poljoprivredne zadruge imaju određene rezerve kapitala i mogućnost za još veće investicije. Takve zadruge se mogu smatrati partnerima što se tiče stranih ulaganja u proizvodnju žitarica, semena uljarica, jagodastog i ostalog voća.
- Trenutno u Srbiji postoji oko 180 većih registrovanih hladnjača koje se bave skladištenjem voća i povrća. Njihov ukupni kapacitet je oko 600.000 tona. Osim toga, postoji i oko 30 manjih hladnjača, zbirnog kapaciteta od 200 tona.
- Oko 80 kompanija poseduje postrojenja za sušenje i toplu preradu voća i povrća, ukupnog kapaciteta od 500.000 do 600.000 tona.
- 30 do 40 kompanija može da vrši preradu voća u džemove i sokove prema međunarodnim standardima, dok je ukupan broj prerađivača voća i povrća procenjen na 150 do 200.

Prema podacima Agencije za privredne registre i Narodne banke Srbije, dohodak pre odbijanja kamate i poreza (EBIT) registrovanih agrobiznis kompanija koje posluju u sektoru voćarstva

¹⁸ Sastavljeno u Republici Srbiji – Kabinet premijera 2010: Investirajte u Srbiju; Vasijević D. and Govorić S. 2009: „Local Investment Multipliers in Serbia“; Quarterly Monitor 19; IFC 2009: Srbija – opšte odlike; Ambasada SAD-a u Srbiji 2010: Srpska investiciona klima; COFACE Austrija 2009: Državni izveštaj za investitore i izvoznike – Srbija; Agencija za privatizaciju Republike Srbije 2005: Procena uticaja privatizacije na Srbiju; Maslac T. 2010: Srbija usvaja novi set poljoprivrednih zakona. USDA Gain report RB1005; Agri-Livestock Consultant Ltd 2010: Studija sektora voćarstva i povrtarstva za IPARD program, Republika Srbija

i povrtarstva je u 2008. godini iznosio 430 miliona evra. Ako se uzmu u obzir porezi i otplate mogućih pozajmica i kredita, neto profit koji je potencijalno mogao da se iskoristi za investicije, iznosio je maksimalno od 10.000 do 20.000 evra po firmi. Dok su u pojedinim slučajevima prihodi bili znatno veći, više je nego jasno da je investiciona moć industrije ograničena.

Bez obzira na gore navedeno, potencijal domaćih investitora postoji, jer za razliku od ostalih oblasti agroindustrije, u organskoj proizvodnji se i sa malim investicijama mogu očekivati značajni prihodi. Ovo predstavlja jednu od najvećih prednosti prilikom investiranja u organsku proizvodnju, a posebno se odnosi na sveže povrće i jagodasto voće.

Privlačenje domaćeg kapitala u sektor organske proizvodnje zahteva sveobuhvatnu procenu mogućnosti za plasman proizvoda. Budući da je domaće tržište organskih proizvoda malo,

povezivanje potencijalnih investitora sa učesnicima na međunarodnom tržištu, postavlja se kao glavni cilj u kreiranju odgovarajućeg ambijenta za investitore. Poslovanje u EU i sa evropskim klijentima, zahteva više od obične ponude proizvoda. U ovom smislu, predlozi za stimulaciju domaćih investicija su sledeći:

- Poboljšanje ekonomskih i političkih okvira u zemlji;
- Pojačavanje napora za pristup EU, budući da je EU glavni faktor stabilizacije;
- Pojednostavljen pristup finansijama i funkcionisanje posebnih kreditnih aranžmana;
- Upoznavanje potencijalnih investitora sa evropskim poslovnim konvencijama;
- Formiranje informacionog i servisnog centra u svrhu olakšavanja poslovnih aktivnosti i stvaranja veza između srpskih i evropskih poslovnih partnera.

6.2 TRŽIŠNI POTENCIJAL ZA INVESTITORE IZ EVROPE

Zbog ograničenih kapaciteta domaćih investitora, Vlada Republike Srbije je godinama promovisala strane investicije i istaknuti su sledeći elementi koji bi trebalo da privuku direktne strane investicije:

- Snabdevanje energijom, ekspanzija automobilske, elektronske i IT industrije i proaktivna politika u trgovini, u skladu sa činjenicom da su politički prioriteti Srbije EU integracije;
- Potpisivanje SSP-a sa EU, liberalizacija viznog režima, članstvo u STO koje se očekuje u bliskoj budućnosti;
- Povećanje izvoza, održavanje rasta BDP-a i stabilan nacionalni budžet;
- Potvrđeni potencijali Srbije kao izvoznika ispoljeni u EU, zemljama potpisnicama CEFTA sporazuma, Rusiji, Belorusiji i Turskoj;
- Povećan broj ekonomski slobodnih zona koje dozvoljavaju oslobađanje od raznih vrsta poreza, efikasna administracija, lokalne subvencije za investicije i set drugih usluga;
- Niži porezi, u iznosu od 12% na plate i 10% na korporativne prihode.

Ključni uslovi za poslovanje u Srbiji su konstantno ocenjivani kao pozitivni. Ipak, ostaju određene problematične oblasti koje je neopходно poboljšati (npr. sprovođenje

ugovorne obaveze i prava intelektualne svojine).

Bez obzira na investicione mogućnosti koje strane kompanije sve više koriste, sektor organske proizvodnje je i dalje u ranoj fazi razvoja. Ovo stvara velike mogućnosti za evropske, a naročito nemačke kompanije, sa kojima Srbija tradicionalno održava dobre poslovne odnose. O odnosu na potražnju u Evropi, a naročito u Nemačkoj, sirovine i prerađevine iz organske proizvodnje imaju veliki potencijal. Zbog toga se najveći interes može ispoljiti u sektoru jagodastog voća, određenih vrsta povrća i proizvoda od soje i žitarica.

Strani investitori donose odluke o investiranju na osnovu dva kriterijuma: brz povraćaj investicija i visok ekonomski efekat. Efikasnost je odlučujući faktor kod ispunjavanja investicionih kriterijuma. Prema tome, stabilni uslovi za investicije u agroindustriju bi trebalo da ispunjavaju sledeće zatheve:

- Pouzdano snabdevanje većom količinom proizvoda definisanog kvaliteta;
- Unapređenje tehničkih sposobnosti i profesionalnih veština na svim nivoima lanca vrednosti;
- Unapređenje ekonomskih veština i veština u menadžmentu, na svim nivoima lanca vrednosti;
- Integracija poljoprivrede i agroindustrije u investicione prioritete u politici;
- Puna eksploatacija finansijskih prilika, omogućenih od strane IPA, a naročito od IPARD fondova;

- Upoznavanje potencijalnih evropskih investitora sa sektorom agroindustrije u Srbiji i olakšano informisanje kroz specijalizovane servise;

- Konstantno demonstriranje na realnim primerima, kako su zajednička ulaganja sa srpskim partnerima veoma pouzdana i isplativa.

6.3 IDENTIFIKACIJA POTENCIJALA I POTREBA SEKTORA

Na osnovu SWOT analize sektora organske proizvodnje u Srbiji koja je predstavljena u ovoj brošuri, zaključuje se da su mogućnosti i prednosti supro-

stavljene mnogim izazovima koje je neophodno prevazići u cilju potpunog iskorišćavanja potencijala.

Tabela 13: SWOT analiza sektora organske proizvodnje u Srbiji

Prednosti • Postojanje nacionalnog akcionog plana • Unapređenje zakonskog okvira • Obučeni ocenjivači u oblasti organske proizvodnje u ATS-u • Visoka svest o potrebi za kvalitetom u mnogim industrijskim granama • Velike površine poljoprivrednog zemljišta nisu zagađene niti intenzivno obrađivane, što ubrzava i olakšava konverziju • Pozitivan stav o organskoj proizvodnji među akademskim osobljem, mnogim poljoprivrednim proizvođačima i potrošačima • Postojanje nacionalnog udruženja • Značajno interesovanje međunarodnih donatora • Sistematsko obrazovanje i obuka počev od studijskih programa u Novom Sadu • Započeta međunarodna saradnja domaćeg akademskog osoblja sa Kassel Univerzitetom • Postojanje bliskih veza sa tržištima organskih proizvoda u Nemačkoj, Austriji, Švajcarskoj i Holandiji	Nedostaci • Mali sektor i domaće tržište • Nadovoljna iskorišćenost međunarodnog tržišta • Nedovoljna saradnja učesnika u lancu vrednosti • Nedovoljno obrazovanje, kako u oblasti opšte poljoprivrede, tako i u oblasti organske proizvodnje • Nepovoljna struktura poljoprivrednih gazdinstava (veliki broj malih gazdinstava koja međusobno ne sarađuju) • Ograničena pažnja/interesovanje na institucionalnom nivou • Sektor nedovoljno finansiran na svim nivoima, predviđene samo minimalne subvencije • Nedovoljno investiranje od strane stranih investitora • Finansijska šema i tehnička podrška za ocenjivače u ATS-u još uvek neprecizirani • Sistemi za sertifikaciju još uvek netransparentni • Baza podataka o preradi i tržištu organskih poljoprivreda slaba i netransparentna
Potencijali • Razvoj u vodećeg evropskog izvoznika jagodastog i još nekih vrsta voća i proizvoda iz organske proizvodnje • Razvoj u vodećeg evropskog izvoznika organskih proizvoda od soje • Razvoj u vodećeg evropskog izvoznika organskih sastojaka za prehrambenu industriju i industriju hrane za životinje, poput skroba, mekinja, pahuljica, proteinskih smeša, glutena, hidrolizata, pektina, boja itd. • Modernizacija agrarnog sistema pomoću organske proizvodnje kao vodeće snage • Mogućnost da se postane glavni element u procesu odobravanja od strane projekta IPARD, što će transformisati srpsku poljoprivredu i ruralna područja • Mogućnost razvoja poljoprivrede kao glavnog stuba za kriranje BDP	Opasnosti • Gazdinstva se ne mogu razviti do nivoa zadovoljavajuće konkurentnosti na međunarodnom nivou • Sektor neće biti prepoznat na političkom nivou kao značajna snaga poljoprivrednog razvoja • Politika neće u dovoljnoj meri prepoznati potencijal organske proizvodnje prilikom rekonstruisanja agrarnog sektora u procesu pridruživanja Evropskoj uniji • Sektor neće moći da izgradi međunarodne veze i neće napraviti prodor na odgovarajuća tržišta • Sektor će biti marginalizovan razvojem organske poljoprivrede u drugim zemljama koje nude sličan spektar proizvoda • Učesnici neće poštovati prihvaćene sisteme poslovanja u EUi biće izopšteni iz najvažnije međunarodne trgovine • Biće nemoguće mobilisati domaće i međunarodne investicije

7 IZAZOVI I PUT UNAPRED

Analiza sektora organske proizvodnje u Srbiji pokazuje da se mnogi učesnici trude da napreduju na putu koji je definisan Nacionalnim akcionim planom za razvoj organske proizvodnje u Srbiji. Dok osnovni eko-klimatski uslovi predstavljaju veliki potencijal za razvoj organske proizvodnje, određene prepreke i problemi još uvek nisu prevaziđeni. Ovo se najviše odnosi na: ograničenje kapitala na svim nivoima vrednosnog lanca, slabu organizaciju učesnika vrednosnog lanca i slabu efikasnost proizvodnje, prerade i marketinga.

Sa druge strane, Srbija je na putu ka EU i implementaciji IPA programa. IPA komponenta V (IPARD) predstavlja mogućnost za investitore da više od 60% svojih investicija pokriju kroz ove fondove. Takav vid sufinansiranja čini investicije u srpsku poljoprivredu veoma privlačnim. Strane kompanije sa lokalnom registrovanom firmom mogu takođe profitirati na ovaj način.

Investicije u Srbiji su privlačne i zbog niskih plata i poreza. Dok se niski porezi mogu zadržati i u budućnosti, verovatnoća održavanja plata na trenutnom nivou je mala. Neprihvatljivo je da minimalne plate u Srbiji budu niže nego u Kini, dok su troškovi života nekoliko puta veći. Najverovatnije je da će se troškovi proizvodnje u Srbiji uskladiti sa onim iz susjednih zemalja.

Specifični sektori u okviru poljoprivrede predstavljaju najbolje prilike za investiranje. Za sektore vina, šećera, mleka i mesa se očekuje da ostanu teme debata sa EU. Međutim, nisu primećeni veći problemi kada su u pitanju voće i povrće, semena uljarica, žitarice i lukovice. Osim svežeg i obrađenog voća i povrća, potencijal za investicije velikih razmera predstavlja i proizvodnja soje. Ne postoji nijedna zemlja u Evropi ili Mediteranu koja proizvodi ili prerađuje soju u tako velikoj meri. Soja koja nije genetski modifikovana, se ne može čak ni naći. Upravo genetski nemodifikovana soja predstavlja najveći tržišni potencijal. Stvaranje kompletne proizvodne linije genetski nemodifikovane soje bi uključilo proizvodnju soje, sojinog ulja, sojine pogače, lecitina, mleka od soje, izolata proteina soje i hidrolizata, čak i od sterola i tokoferola. Ali treba napomenuti da je pritisak u pogledu gajenja genetski modifikovane soje veliki i predstavlja stalan izazov za proizvođače organskih proizvoda u njihovom naporu da održe zemljište bez prisustva genetski modifikovane soje.

Srbija je napravila veliki korak usvajanjem Nacionalnog programa ruralnog razvoja od 2011. do 2013. godine. Detaljno je predstavljen trenutni status agrarnog sektora, sa zaključkom da su potrebni značajni napor u cilju unapređenja efikasnosti i pripreme za tržišta EU. Ovim dokumentom

preporučuje se usmeravanje većine budućih investicija ka sektoru proizvodnje mesa, mlečnih proizvoda i u određenoj meri ka sektoru vina. U isto vreme, ovo su sektori sa najstrožijim tržišnim propisima u EU. Takođe se napominje da postoji potreba za investicijama u sektor voćarstva i povrtarstva, ali je nedovoljno istaknut potencijal proizvodnje žitarica i semena uljarica.

Semena uljarica i žitarice oskudevaju u ponudi, a cene su u konstantnom porastu. Sa druge strane, imaju mnogo povoljniji balans ugljen-dioskida nego meso ili mlečni proizvodi, što omogućuje razvoj raznovrsne agroindustrije.

Proteklih godina investitori iz Nemačke i iz drugih zemalja su uložili značajna sredstva u srpsku poljoprivredu i agro-industriju. U kontekstu pridruživanja EU, sektor poljoprivrede ima prioritet zbog njegove važne uloge u srpskoj ekonomiji, ali i zbog toga što je poljoprivreda najviše regulisan segment evropske ekonomije i apsorbuje najveći deo budžeta EU. Harmonična integracija poljoprivrede u CAP je presudna za uspeh pristupanja Srbije EU i od najveće je važnosti za EC. Nemačka

kao bilateralni partner Srbije i u kontekstu njenih međunarodnih obaveza, namerava da nastavi sa podrškom Srbiji u njenim naporima da modernizuje svoju poljoprivredu, naročito sektor organske proizvodnje. Takva podrška se ostvaruje na sledećim nivoima:

- Institucionalni nivo, unapređenjem savetodavnih poslova, upravljačkih kapaciteta i finansijskih instrumenata, naročito u okviru IPA;
 - Edukativni nivo, jačanjem partnerstva sa univerzitetima, poboljšanjem programa razmene između akademskih institucija i olakšavanjem integracije istraživačkog rada u međunarodne tokove;
 - Nivo prerade proizvoda, jačom promocijom moderne tehnologije i marketinga, što može da se realizuje putem uspostavljanja specifičnih kreditnih linija;
 - Nivo proizvodnje, promovisanjem mera koje će omogućiti povećanje ekonomskih efekata, prvenstveno kroz podršku zadrugama i ostalim udruženjima.
-

Kroz realizovanje ovih aktivnosti, Srbija može postati jedan od glavnih učesnika na tržištu organskih proizvoda EU.

NACIONALNA ASOCIJACIJA ZA ORGANSKU PROIZVODNJU „SERBIA ORGANICA“

Serbia organica je nacionalna asocijacija za organsku proizvodnju posvećena razvoju organske proizvodnje i tržišta organskih proizvoda u Srbiji. Uspostavljena je u maju 2009. godine. Ovo je nezavisna nevladina organizacija osnovana na inicijativu učesnika sektora organske proizvodnje.

Serbia Organica je krovna organizacija koja okuplja čitav sektor organske proizvodnje u Srbiji.

Naša misija je da organsku proizvodnju učinimo pouzdanom i konkurentnom i na domaćem i na međunarodnom tržištu.

Serbia Organica predstavlja ključnu tačku u pružanju informacija o organskoj proizvodnji i obezbeđuje povezanost među učesnicima. Takođe, realizuje i istraživanja tržišta i tržišnu povezanost sa kupcima iz inostranstva. Kao nacionalna asocijacija, okupljamo stručnjake i afirmišemo istraživanje i razvoj organske proizvodnje. Sprovodimo različite promotivne kampanje u cilju promocije i širenja znanja o organskoj proizvodnji.

U odnosu na svoju poziciju, imamo pristup informacijama vezanim za čitav sektor organske proizvodnje.

Naše aktivnosti predstavljaju integralni deo Nacionalnog akcionog plana razvoja organske proizvodnje u Srbiji.

Serbia Organica ima za cilj sve navedeno združiti u jednom interesu, a to je promocija vrednosti organske proizvodnje.

ACCESS- PROGRAM ZA RAZVOJ PRIVATNOG SEKTORA U SRBIJI

ACCESS je program koji implementira GIZ u ime Nemačkog ministarstva za ekonomsku saradnju i razvoj (BMZ). Cilj programa je unapređenje ekonomskog razvoja Srbije radi bržeg pristupa Srbije EU, a u skladu sa Nacionalnom strategijom za razvoj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva i Nacionalnim programom za integraciju Srbije u EU.

Ovaj program se realizuje u saradnji sa MPTŠV, Ministarstvom ekonomije i regionalnog razvoja, kao i sa drugim organizacijama u Srbiji. ACCESS program podržava razvoj malih i srednjih preduzeća u odabranim sektorima i regionima, radi što efikasnijeg korišćenja proizvodnog i ljudskog potencijala, a sve u cilju porasta konkurentnosti i boljeg pristupa novim tržištima kako u regionu jugoistočne Evrope tako i u EU.

ACCESS program se sprovodi kroz zajedničke aktivnosti sa predstavnicima privatnog sektora, Vladom Republike Srbije, univerzitetima, civilnim društvom, kao i sa učesnicima u sektoru organske proizvodnje. Najvažnije aktivnosti i ciljevi programa su sledeći:

- Podrška u kreiranju adekvatnog političkog ambijenta koji će omogućiti otvoreno tržište, podsticati investicije u privatni sektor, ali i rodno ravno-pravan pristup svim učesnicima u proizvodnji i stvaranju prihoda;
- Promovisanje stručnih institucija i naučnih istraživanja u poljoprivredi kako bi se zahvaljujući novim sazna-

njima proizvođačima omogućilo što bolje korišćenje raspoloživih resursa i tržišnih prilika;

- Osnaživanje proizvođača i organizacija u ruralnim sredinama radi što efikasnijeg učešća na tržištu, smanjenja transakcionih troškova, primene tehnologije za povećanje produktivnosti i korišćenja relevantnih informacija o nacionalnom, regionalnom i globalnom tržištu;
- Podrška uvođenju i unapređenju proizvodnih standarda i mera kontrole kvaliteta s ciljem zadovoljenja zahteva EU tržišta u pogledu bezbednosti i kvaliteta hrane, što je, ujedno i put ka razvoju proizvoda visoke vrednosti;
- Asistiranje u pogledu kreiranja adekvatnih mera marketinga koje će omogućiti poljoprivrednim proizvođačima bolji pristup nacionalnom, regionalnom i globalnom tržištu;
- Asistiranje u razvoju uloge javnog sektora u pogledu regulisanja i nadziranja, ali i pružanja različitih usluga;
- Podrška unapređenju istraživanja i obrazovanja u sektoru organske proizvodnje, kao i privlačenje dodatnih izvora finansiranja kroz integraciju srpskih istraživačkih programa u istraživačke programe EU. Između ostalog olakšava se i razmena znanja između srpskih i evropskih naučnika sa stručnih univerziteta i instituta i promoviše se organska proizvodnja kroz članstva u različitim međunarodnim asocijacijama za organsku proizvodnju.

NACIONALNA ASOCIJACIJA "SERBIA ORGANICA"

Molerova 29/a
11000 Beograd
Tel: 065 855 68 68
Predsednik:
Nada Mišković
E-Mail:
office@serbiaorganica.org

GIZ/ACCESS

Kancelarija u Beogradu
Makenzijeva 24/5
11000 Beograd
Tel: + 381 11 24 00 371
Fax: + 381 11 24 00 370
Vođa programa:
Tobias Stolz
E-Mail:
tobias.stolz@giz.de

Kancelarija u Novom Sadu
Narodnog fronta 23d
21000 Novi Sad
Tel: +381 21 472 19 20
Fax: +381 21 472 19 21
Menadžeri projekta:
Emilija Stefanović, Marija Kalentić
E-Mail:
emilija.stefanovic@giz.de, marija.kalentic@giz.de

Photos: Fotolia, GIZ

u saradnji sa

